

OLAV

Brynjulv Norheim, s. 3

En katolikks tanker om samliv og seksualitet

Biskop John W. Gran og fr. Per Bjørn Halvorsen, s. 7

Presten og hans oppdrag i dagens verden

Bo J. Theutenberg, s. 10

Hva er "jihad" - og hvordan skal det fortolkes?

Bispesynoden 2001, s. 12

"Biskopen - tjener for evangeliet til håp for verden"

Nordiske impulser til bispesynoden, s. 14

Økumenikk og demokratiske omgangsformer

Paven i Sentralasia, s. 16

Religion må aldri bli påskudd for vold!

Ole Martin Holte ofm., s. 18

Brasils hjerte - et personlig reisebrev

ST. OLAV

De europeiske Justitia & Pax-kommisjonenes konferanse

Erklæring vedrørende hendelsene 11. september og konsekvensene av disse hendelsene.

1. Vi, Justitia & Pax-kommisjonene i Europa, samlet til generalforsamling i Budapest, fordømmer på det sterkeste terroristangrepene i USA 11. september. Vi vil med dette uttrykke vår dype medfølelse med ofrenes familier og vår beundring for alle som risikerte eller mistet livet i redningsaksjonen. Vi har bedt for alle ofrene og etterlatte i vårt møte og skal fortsette å be for dem i fremtiden. Vi vil også be for USAs befolkning som nå må "come to terms with" katastrofen som har rammet dem.
2. Angrepene ble sannsynligvis utført av små, men meget velorganiserte grupper. Vi avviser et hvert forsøk på å legge kollektiv skyld på muslimer, arabere generelt eller innbyggerne i Midtøsten, som vi også avviser enhver påstand om at angrepene demonstrerer at det finnes et iboende, naturlig fiendskap mellom religioner og sivilisasjoner. Vi beklager at religiøs tilhørighet benyttes for å beskytte egne politiske interesser, eller for å fremme vold. Vi stadfester at religion kan spille en viktig rolle som inspirasjon til en "fornyelse av hjertet", og fremme den individuelle og kollektive forsoning som alene kan åpne veien for fredens gave. Det er spesielt viktig å finne rettfærdige løsninger på krisen i Det Hellige Land, en betydningsfull region for møtet mellom trossamfunn.
3. Terrorisme gir uttrykk for en total forakt for menneskets verdighet og for internasjonal lov og rett. Ingen anstrengelse er for stor i kampen for å uttrykke terrorisme innen rammen av internasjonal lov. Mens internasjonal lov erkjenner en naturlig rett til selvforsvar, må vi som kristne også vise til at en uhemmet militær-operasjon ville gå mot vår tro og vår moral. Heller ikke må et svar på angrepene lede til en ny og muligens enda større voldsspiral. Ja, vi tror at den avgjørende testen nå er å forhindre at våre egne menneskelige verdier minsker i reaksjon til andres umenneskelighet.
4. Ingenting kan rettfærdiggjøre slike angrep som angrepene 11. september. Men vi tror at disse hendelsene kan bringe oss til ettertanke. Akkurat som fred er frukten av rettfærdighet, kan vedvarende urettferdighet være roten til vold fordi den skaper grunnlaget for fortvilelse, som lett kan se terrorisme som eneste utvei. Vi erklærer derfor at et viktig svar på disse angrepene er at de rike nasjonene må revurdere og radikalt endre relasjonene til folk som i dag ikke har mulighet til å leve menneskeverdige liv. Da dette er de europeiske kommisjonenes konferanse, henvender vi oss spesielt til de europeiske nasjoner og den europeiske union og ber om at vi må forplikte oss igjen på å oppnå en rettfærdig internasjonal økonomisk orden. Vi står i solidaritet med de mange i USA som også ber om en ny granskning av sitt lands plass i en globalisert verden.
5. Mange steder i verden er store seksjoner av befolkningen helt uten muligheter for demokratisk debatt omkring nasjonal politikk, valg av politiske ledere og utøvelse av menneskerettighetene. Vi ber regjeringer fremme full politisk deltagelse, noe som ikke er mindre viktig enn støtte til økonomisk utvikling i bestrebelsene på å uttrykke vold.
6. Etableringen av en rettfærdig verdensorden vil innebære langtrekende endringer i internasjonale juridiske og politiske virkemidler: Vi mener at en styrking av FN's autoritet og ressurser, samt etableringen og utviklingen av the International Criminal Court vil ha meget stor betydning i kampen mot terrorisme, internasjonalt og i USA.
7. Vi må alle forplikte oss til personlig ettertanke, kontinuerlig omvendelse og til fornyet dialog mellom kulturer og sivilisasjoner. Når vi ber for ofrene i septemberangrepene, for dem som er betrodd det enorme ansvaret for politisk lederskap i den nåværende krisen, og for voldsofre overalt, forplikter vi oss til å bidra til dannelsen av en ny verdensorden som vil la alle mennesker oppleve rettfærdighet, fred og sann frihet.

BUDAPEST, 30 september 2001

(Bare timer før St. Olav går i trykken, kommer meldingen om at USA og Storbritannia har angrepet strategiske punkter i Afghanistan.)

En katolikks tanker om samliv og seksualitet 3

“Seksualitet og samliv” var ett av temaene i *Den nasjonale tros- og livssynsdialogen (1999-2000)*, et samarbeid mellom *Verdikommisjonen* og *Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn*. Gruppen som diskuterte dette emnet, bestemte at hver deltaker også skulle gi et skriftlig bidrag om synet på seksualitetens rammer ut fra eget tros-samfunn/livssyn. Her følger den katolske representant Brynjulv Norheims tekst; ikke en offisiell katolsk tekst, men et bidrag “skrevet for egen regning”; Norheim vedla forøvrig de nordiske biskopers hyrdebrev “Vern om livet” (2000) til orientering for gruppen.

Artikkelen, som har ligget klar en stund, synes nå ekstra aktuell på bakgrunn av mediekjøret om aids og den katolske kirke (cf. forrige St. Olav). Viktig å minne om at katolsk syn på seksualitet handler om langt mer enn nei til kondomer, slik media kan gi inntrykk av!

Det er typisk for katolikker å henvende seg til kirkens lære i spørsmål om moral og etikk. Vi forventer at kirken har bygget opp erfaringer om livets store spørsmål og relaterer dem til vår kristne tro. Og kirken stiller opp med veiledning og praktiske råd for hvordan man bør leve som kristen i verden i dag. Når jeg derfor i det følgende ofte refererer til kirkens syn, betyr dette i praksis for meg, som katolikk, Den romersk-katolske kirkens lære om seksualitet og samliv. Denne læren er del av hva vi kaller kirkens praksis, og det fagfeltet som omhandler kirkens etiske veiledning, råd og påbud, er moralteologien.

Et trekk ved katolsk moralteologi er at den blir revidert i takt med tidens tegn (men gjerne ganske langsomt..). I motsetning til andre trosdogmer har de moralske påbudene gjerne større grunn til å bli fornyet i forhold til nye kulturelle og sosiale kontekster.

I hvilken grad katolisismen skal ta inn over seg de sosiale og kulturelle strømningene i vår tid, er imidlertid

*Vi forventer at kirken
har bygget opp erfaringer
om livets store spørsmål
og relaterer dem
til vår kristne tro.*

et utfordrende spørsmål: Hvordan kan kirken være sann overfor sitt eget opphav og sine grunnleggende idealer samtidig som den prøver å uttrykke disse på en ny og autentisk måte for den kommende generasjon?

I forhold til seksualitet blir jeg dermed i "delt sinn". Skal jeg prøve å uttrykke de grunnleggende idealene eller mulighetene for å uttrykke dem på nye måter? Eller skal jeg heller prøve å skrive litt om hvordan katolikker grunner på disse spørsmålene?

Det siste kan virke mest forklarende. Vi har i våre samtaler snakket om forskjellen på liv og lære, og

*Hva er detaljer,
og hva er så betydningsfullt
at det ikke kan overlates
til oss, som troende,
å finne ut av?*

hvordan katolikker, ved å akseptere syndens rolle i våre handlingsliv, ofte legger listen litt høyere enn det er realistisk å tro at mennesker vil kunne leve opp til. Denne idealistiske formen for moral kan ofte bli misforstått, særlig i kulturer som har en mye mer lovmessig forståelse av regler. Men katolikker ønsker ikke med sine høye idealer å uttrykke en "slapp" eller ettergivende holdning til moral, men derimot å understreke vår egen utilstrekkelighet som en mulighet til et forsonende møte med Gud. Utilstrekkelighet eller synd er til stede i alles liv, og på en god måte minner synden oss om vår avhengighet av Guds nåde på alle plan av vårt liv.

Et annet poeng vi har diskutert, er hvorledes den katolske kirken alltid legger opp til en klar morallære, men ofte overlater det til den enkelte å finne ut av detaljene. Dette innbyr til følgende spørsmål: *Hva er detaljer, og hva er så betydnings-*

Brynjulv Norheim - har sin utdannelse innen filosofi og teologi og er for tiden stipendiat i Norges Etikkprogram; han er tilknyttet Det teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo og er med i St. Olavs redaksjon.

På bispekonferansens dagsorden

Hovedsak ved Den nordiske bispekonferanses (NBK) høstmøte nylig var et hyrdebrev om eutanasi, som blir offentliggjort på nyåret. Brevet diskuterer dødshjelp og understreker livets verdi frem til naturlig død. En annen viktig sak var høstens bipesynode, hvor biskop Gerhard Goebel representerer NBK (cf. s. 12 i dette St. Olav).

Temaet "Europas unge i endring" ble tatt opp som forberedelse til et symposium om

emnet i høst i regi av Rådet for europeiske bispekonferanser (CCEE). Tematiske spørsmål knyttet til neste års møte mellom NBK og Nordens ledende lutherske biskoper stod også på dagsordenen. Under et CCEE-møte i høst vil NBK gjenta tidligere uttalelser om pastoral omsorg for migranter og om en human innvandringspolitikk, hvor familiegjenforening (bl.a. av barn opptil minst 18 år) må ha høy prioritet. Den katolske kirke i

de nordiske land gir etter evne humanitær støtte til irregulære immigranter. Kontrollert legal innvandring, samt økte investeringer i flyktingenes hjemland, vil bidra til å minske flyktingestrømmen, mener biskopene. Viktige temaer for COMECE, Kommissjonen for EUs bispekonferanser, som NBK har bånd til, har i det siste bl.a. vært politisk innsats for human lovverk for asylsøkere, bioetikk og utvidelsen av EU.

4

fullt at det ikke overlates til oss, som troende, å finne ut av? Dette strides katolikker om, og det fører til ulike holdninger til asymmetrien mellom hva kirken lærer om disse spørsmålene, og hva menneskene i kirken faktisk gjør.

Denne asymmetrien viser svakheten i en moral som tar utgangspunkt i tanken om et modent skjønn. Den må nødvendigvis føre til forskjellige måter å etterleve idealene på, hvilket har sine positive og negative sider.

En av fordelene, som jeg vet mange katolikker verdsetter, er at ingen skal være i tvil om de overordnede prinsippene i den katolske kirken, og at de blir uttrykt samlet av kirkens lederskap. Fasthet og klarhet blir verdsatt som et startsted for moral. Kjernen i de overordnede prinsippene må finnes i evangeliene og spesielt i tolkning av de ti bud fra det gamle testamentet. Samtidig må prinsippene være i tråd med kirkens akkumulerte læreprosess gjennom historien, det vi omtaler som tradisjonen.

Selv om kjernen i moralen er klar og fast, ønsker man å ta avstand fra enhver form for legalisme fordi den raskt kan utvikle seg til ansvarsfraskrivelse for egne personlige valg. En slik uforstandig eller ureflektert etterfølgelse av regler er ikke et mål for kristendom. Den hevder derimot at det kristne liv er et livslangt kall til læring og omvendelse. Man anerkjenner fullt ut at livet er en prosess, derfor legges det vekt på å utvikle et modent og voksent etisk skjønn basert på en informert tro og et opplyst sinn.

Konsekvensen, nok en gang, er at

katolikker ofte finner forskjellige løsninger underveis – uten å føle seg hyklerske av den grunn. Protestanter synes gjerne at dette gir grunnlag for dobbeltmoral, og det eksisterer sikkert, men det er ikke ment å fostre et dobbeltliv eller strekke avstanden mellom liv og lære – mer enn hva er naturlig – menneskets utilstrekkelighet eller "skrøpeligheit" tatt i betraktning.

Diskutable normer

For eksempel lærer kirken (Den romersk-katolske kirken ved sitt sentrale læreembete: magisteriet) at kunstige former for prevensjon bryter Guds ønske i naturens orden uttrykt i sammenhengen mellom seksuelt samvær og forplantning. Det vil ikke si at man er mot familieplanlegging, men derimot at enkelte midler, d.v.s. såkalt "kunstig prevensjon", for å oppnå dette målet står i konflikt med Guds ønske. Når flertallet av katolikker likevel ikke følger dette påbudet, er det fordi mange biskoper har sagt at det til syvende og sist er en samvittighets sak som hvert enkelt par må avgjøre sammen, avhengig av deres sosiale kontekst. I dette tilfellet blir påbudet sagt å være del av kirkens moral som følger tiden, og som stadig må tolkes på nytt og tilpasses lokale forhold. De fleste katolikker anser det dermed faktisk mer som et råd enn et påbud.

Udiskutable normer

Et eksempel på hva kirken lærer med fasthet, og som ikke er åpent for diskusjon, er det å ta uskyldig liv. Sammen med tanken om at unnfangelsen representerer et potensielt

menneskelig liv i utvikling, fører det til et absolutt forbud mot abort. Her slår prinsippene inn og erklærer det gryende liv som likeverdig med et fullt utviklet menneske m.h.t. menneskeverd. Og forbudet mot drap angår menneskeverdet like mye som det faktiske gryende menneskeliv. En følge av dette er at katolikker får et voldsomt dilemma når enten mor eller barn kan reddes under en fødsel, men ikke begge to.

Her ligger det visse biologiske syn til grunn for katolsk tankegang som muligens ikke er så aktuelle, men som likevel har vist seg å være fornuftige. Når det gjelder mulige trusler for menneskeverdet, er "føre var"-prinsippet et klokt valg – det har historien vist.

Katolsk etikks dilemma

Akkurat hvor linjen trekkes mellom "det som kan diskuteres" - og dermed avgjøres personlig gjennom et opplyst sinn, bønn og samvittighetsransakelse, og "det som ikke kan diskuteres" – og må aksepteres ved å bøye egenviljen, er vanskelig å avgjøre. Kirken prøver uansett å forklare nøye hvordan dens moral stammer fra evangeliske verdier, hvordan den finnes inkarnert i kirkens tradisjon og kan underbygges av fornuften. Hvis man likevel er uenig i resonnetet, erklærer man seg gjerne uenig og følger sin egen, forhåpentligvis godt informerte, samvittighet. Hvis saken ikke er alvorlig, fører ikke det til noen stor reaksjon fra kirken. På mer sentrale punkter kan det føre til forskjellige former for sanksjoner.

Noe av problemet her er at den katolske kirken er så enormt stor og

Kardinal Ratzinger snart pensjonist?

Troskongregasjonens prefekt, kardinal Ratzinger, har gjort kjent at han håper å trekke seg tilbake når han fyller 75 år 16. april neste år. Under et seminar nylig sa Ratzinger at han har "en svært hard livsrytme" og venter "utålmodig på den dag da jeg utelukkende kan vie meg til det å skrive". Katolske biskoper må søke avskjed ved fylte 75 år, men paven kan pålegge dem å fortsette i tjenesten utover vanlig pensjonsalder.

THE TABLET

Tall om islam i Europa

Ifølge tall fra "Zentralinstitut Islam-Archiv" i Soest i Tyskland finnes det i dag i henholdsvis Belgia, Frankrike, Italia og Spania flere muslimer enn evangeliske kristne. I disse landene er islam tallmessig den nest største religionen, etter katolsk kristentro. For tiden er det rundt 51.8 millioner muslimer i Europa, skriver Christ in der Gegenwart.

En teologi for "den andre verden"

Det trengs "en teologi for den andre verden", mener teologene Andras Máthé-Toth, Ungarn, og Pavel Mikluscak, Slovakia. Det 2. Vatikankonsils tekster bør trekkes frem igjen som åndelig håndreknings for Østeuropas mennesker, sier de to. Årelang undertrykkelse er blitt etterfulgt av en postmodernisme hvor mange mennesker føler seg ensomme og forlatt: "Alt er blitt eksistensielt tvilsomt her: identitet, hjemsted, mening, person, erindring." CIG

finnes i så mange forskjellige kulturer. Dermed vil man møte katolikker med veldig ulike syn på hvor grensene skal trekkes. Likevel kan noen generelle trekk skues: For de færreste er prevensjonsspørsmålet en absolutt sak, for de fleste er abort forferdelig uansett årsak. Samboerskap før ekteskapet og seksuelle forhold før ekteskapet blir nok aldri fremsatt som idealer og i varierende grad akseptert som nødvendige skritt på veien mot ekteskapet. Særlig samboerskap tror jeg dessuten mange unge katolikker mer anser som noe som er relatert til generasjonsskifter enn til troen.

Uansett ødelegger ikke forskjellige moralske tolkninger for kirkenes enhet, som er grunnlagt på felles tro og gudsdyrkelse og ikke på en felles og uniformert livsførsel. Dette er et grunnleggende poeng som kirkehistorien lærer oss: Kristendommen vant ikke menneskers hjerter ved sin moralske kodeks.

Seksualiteten som gave

Når det gjelder synet på seksualiteten som sådan, anses den fra katolsk hold først og fremst som en gave (fra livet og dermed fra Gud) og uløselig knyttet til kjærligheten. I likhet med andre gaver kan også seksualiteten mottas og brukes riktig, eller benektes og misbrukes, hvilket igjen gir oss en utfordring å leve opp til. I perioder av livet er dette spesielt utfordrende, særlig puberteten og ungdomstiden, men denne tiden må aksepteres som en prøvetid fram til et voksent liv med fullt ansvar for egne handlinger.

Seksualiteten som gave er en integrert del av vår menneskelighet. Vi

er jo først og fremst sanselige vesener, og seksualiteten uttrykker seg først gjennom sansene. På tross av dette og at seksualiteten er en del av vår kjønnslighet, blir den aldri ensbetydende med eksplisitte og ytre seksuelle erfaringer. Det er mulig å leve med en kjønnslig identitet selv uten å være seksuelt aktiv. Dette er tilfellet med våre prester, ordensfolk, munk og nonner som har avgitt kyskhetsløfte, men likevel lever et liv som menn og kvinner og opplever livet som "kjønnet". Disse menneskene velger å gi avkall på en helt normal og god drift i mennes-

...et grunnleggende poeng som kirkehistorien lærer oss: Kristendommen vant ikke menneskers hjerter ved sin moralkodeks

ket for et annet gode: det å etterleve evangeliet og tjene kirken gjennom spesielle kall. De velger likevel ikke bort det å leve i vennskap og fellesskap med andre mennesker og erfarer på en dyp - om enn ikke-seksuell måte - det å være familie.

Det å bygge opp fellesskap er nemlig viktig for katolikker. Derfor understrekes seksualitetens oppgave og "rom" også utenfor eksklusive parforhold. Kirken er ment å være et inkluderende fellesskap, og den består av en rekke mindre fellesskap. Her er familien den viktigste byggestenen, og det betyr som oftest storfamilien eller slekten som helhet. Andre fellesskap av samme kjønn er de kirkelige bofellesskap som ordensfolk, munk og nonner

bor i. De oppgir, som tidligere sagt, frivillig å leve ut sin seksualitet gjennom kjønnslig aktivitet, men lever likevel i en slags familiesammenheng, sin kloster-familie.

Seksualiteten er også en kilde for å oppleve virkeligheten beriket gjennom erfaringen av kjønnsforskjeller. Den er en dyp form for selvkommunikasjon, som hjelper med å bygge opp menneskelig fellesskap. At seksualiteten har en tjenende form, preges av at - selv på dette planet - prøver katolikker å leve opp til sin gudserfaring. Dialogen mellom elskende må dermed være tjenende og basert på et oppriktig ønske om å glede den andre. Respekt, likeverd og dialog uttrykker og fostrer erfaringen av det guddommelige i vår neste. Slik kan kjærligheten mellom mann og kvinne gjenspeile Guds kjærlighet ved å være betingelsesløs, aksepterende, trofast og hengiven.

Ved å leve i Gud søker katolikker også et rikt menneskelig liv, et liv fullt av glede og gode erfaringer. Og her pryder seksualiteten den menneskelige kjærligheten på en helt spesiell måte. Den er ment å være kronen på den menneskelige kjærligheten, og gir den motivasjon til å etterleve trofastheten i det kjærlighetsforhold som eksisterer mellom Gud og kirken.

Alt som truer seksualitetens berikende og opphøyete rolle blir tilsvarende sett på som en trussel mot meningsfullt menneskelig samvær. Derfor fordømmes promiskuitet, perversjoner og all seksualitet som ikke setter kjærligheten i sentrum.

Når det gjelder seksualitet som holder kjærligheten i sentrum, men

Kardinal Walter Kasper i Danmark

Nylig var kardinal Walter Kasper, prefekt for Rådet for kristen enhet, i Danmark i anledning møte i Den luthersk/romersk-katolske enhetskommisjon. I en preken i Københavns lutherske domkirke, Vor Frue Kirke, understreket Kasper at kristen enhet "er vår felles forpliktelse". Men, fortsatte han, "vi vet hvor dårlig vi kristne har håndtert den oppgaven. Helt fra begynnelsen var det splittelser, som den apostelen Paulus kritiserte heftig." Kasper nevnte splittelsene

opp gjennom historien, fra de gammelorientalske kirker, kopterne, syrerne, armenerne på 500-tallet, til dagens mange nye kirkelige fellesskap, særlig i Latinamerika, Afrika og Asia. Men, sa han videre, "det er tegn på den Hellige Ånds virke at det i alle kirker er oppstått anger og skam over splittelsen (-) Vi har oppdaget at det er mer som forener enn som skiller oss, og at den egentlige skillelinje ikke lenger går mellom evangeliske eller katolske kristne, men mellom dem som

tror på Gud og Jesus Kristus og tar denne tro alvorlig i sine liv - og dem som er blitt likeglad med religion og kristendom". Vi har, sa Kasper, "gjenoppdaget det kristne broderlige fellesskap".

"Det viktigste," avsluttet Kasper, "er at økumenikk ikke kun er en sak for spesialister i dialogkommisjoner. Økumenikk er alle kristnes oppgave og forpliktelse. Enhver på sitt sted, enhver etter sine muligheter."

KATOLSK ORIENTERING

6

som ikke følger idealene om ekteskap og åpenhet for barn, blir også den kritisert, men ikke fordømt. Forskjellen mellom hva som fordømmes og hva som kritiseres, angir også hva katolikker kan akseptere som del av et pluralistisk samfunn. Man fremmer sine verdier i dialog med andre, noen aksepteres, mens noen syn fordømmes og vil aldri kunne aksepteres.

Som drift slår seksualiteten over i begjæret som på god måte motive-

*Seksualiteten som gave
er en integrert del av
vår menneskelighet....
det er mulig å leve
med en kjønnslig identitet
uten å være
seksuelt aktiv.*

rer oss til å gjøre og ville mye. Når begjæret derimot blir blindt, virker det ukontrollert, og dette prøver katolikker å unngå. Selvkontroll vil aldri hemme spontanitet og livsglede, men sikre at den fostres innenfor ordnede former. Alle katolikker er kalt til å leve ordnede liv, d.v.s. liv i etterfølgelse av Kristus. Dette er den underliggende betydningen av kristen kyskhhet. Munker og nonner lever kyskhhet fullt ut i form av selvkontroll og ingen kjønnslig aktivitet, mens ektefolk lever ut kyskhhet i form av selvkontroll. Selvkontroll i ekteskapet betyr absolutt trofasthet, aksept og god kommunikasjon. Katolikker har her et ansvar som kristne til å søke måter å fornye kjærligheten mellom elskende i lys av Guds kjærlighet, som hver dag er

ny. Moderasjon forblir likevel et nøkkelord i all moralsk fordring. Moderasjon innenfor enkelte absolutter, og et ordnet og modent liv i Kristi ånd som ytre ramme.

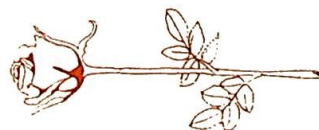
På spørsmålet om hva som er seksualitetens rammer, må jeg da spørre: Hvilken seksualitet? Menes med det fysiske kjærlighet mellom to personer, så stiller kirken seg i en tradisjonell naturlovtenkning, som fremhever to menneskelige formål for seksualiteten: Vennskap mellom mann og kvinne og forplantning. Og dette setter en tradisjonell ramme for seksualiteten: Fordi muligheten til forplantning må være til stede, må også et forpliktende forhold som gjør at man er i stand til å ta seg av et evt. barn, være til stede. Og det har tradisjonelt vært ektefolk (selv om mange katolikker mener tidene har forandret seg). Faktisk er forplantningen så høyt aktet i katolisismen at to som inngår ekteskap, må love å være åpne for å motta barn i sitt samliv. Den naturlige rammen for seksualiteten blir sakral i det øyeblikk ekteskapet inngås i kirken. Da lærer kirken oss at ekteskapet er et sakrament, d.v.s. et synlig tegn på Guds usynlige handling i verden. Det er også på denne bakgrunn at ekteskapet hos katolikker ikke kan oppløses. Vi aksepterer at enkelte parforhold strander og ender i separasjon, men skilsmisse blir det aldri tale om.

Ettersom ekteskapet dermed er den naturlige og sakrale rammen for å få barn, hører også fysisk seksualitet først og fremst til ekteskapet. Alle andre er pålagt å leve ut sin seksualitet på andre kreative og meningsfylte, men dog kyske måter.

*Respekt, likeverd og dialog
uttrykker og fostrer
erfaringen av
det guddommelige
i
vår neste.*

Dette samsvarer med å forstå seksualiteten på en bredere måte enn som fysisk kjærlighet eller kjønnslig aktivitet. Likevel kan det også paradoksalt føre til en uheldig fiksering på den kjønnslige delen av seksualiteten.

Avslutningsvis vil jeg nok en gang minne om at katolisismen ser på seksualitet og samliv som gode ting. Relatert til vår gudserfaring er de gaver som vi tilbys for å oppleve livets dybde og dermed sann glede. Det er vår oppgave å ta godt vare på gavene. Vi må lære å verdsette dem og pleie dem slik at de kan nære oss gjennom et helt liv. I så henseende er Kristi liv og gjerning og den orden og kyskhhet som preget hans liv, til inspirasjon både for gifte og

Tanker om:

Presten og hans oppdrag i dagens verden

7

Vi lovte i forrige nummer å bringe videre to tekster som, for å sitere oss selv, "inneholdt kloke ord om de utfordringer en katolsk prest møter i et flerreligiøst og til dels sekularisert land som Norge" og om katolsk preste-tjeneste generelt. Her er de: biskop *John W. Grans* preken ved *Jon Atle Wetaas'* presteavgang i St. Dominikus kirke 8. september og fr. *Per Bjørn Halvorsens* ord da vår nye prest feiret sin første messe dagen etter.

Biskop John W. Gran:

Kjære ordensbror og diakon Jon Atle Wetaas!

Tiden er kommet da du som svar på dine ordensforesattes påskyn-delser og din egen dype trang vil motta presteavgangens sakrament.

Din tilværelse har lenge stått i tegnet av det som kommer til å skje når håndspåleggelsen og ordina-sjonsordene får utøve sitt overnatu-rlike verk i deg. Du vil bli innlem-met i Kristus på en måte som med-fører at du ikke bare i Hans navn, men *intimt forenet med hans per-son*, vil være i stand til å utføre handlinger som av sin natur er Hans alene.

Du vil over brødet kunne si med Kristus: "Dette er mitt legeme," og over vinen: "Dette er mitt blod." Og du vil, med Ham, kunne si til et annet menneske: "Dine synder er deg tilgitt."

Å leve opp til denne uutgrunneli-ge gave, er prestens daglige utfor-dring. For dette kall og denne over-naturlige kraft har du ikke for deg selv, men for dine medmennesker - for å kunne samarbeide aktivt og kreativt til kristendommens vekst i verden.

Du vil være hans mann - og må

helst være det i ett og alt. Allerede ved å tre inn i en religiøs orden, valgte du - etter beste evne - å leve i henhold til evangeliet. Det presteli-ge innsegl kommer nå i tillegg og gjør deg til en Guds mann - dobbelt opp!

En Guds mann er dypest sett én som ønsker å stå helt til Hans disposisjon. "Herre, hva vil du jeg skal gjøre?" er den bønn om innsikt som vedvarende bør gjenlyde i ditt hjer-te.

Imidlertid: Hva Guds vilje går ut på helt konkret, er, all vår beredvil-lighet til tross, ikke lett å tyde. For vi får normalt ikke noen entydig tilbakemelding her og nå på vår higen etter klarhet. Det viktigste er uansett å bevare og videreutvikle en tålmodig og lydhør holdning. Gud vil alltid gjøre bruk av personer hvis hjerter er slik disponert, for Han har valgt å gjøre seg varig avhengig av menneskelige medarbeidere.

Dessverre synes det å være stadig færre av dem. Dagens evangelium gir oss Jesu ord: "Avlingen er rik, men høstfolkene få." Så, kjære bro-der, frykt ikke for å bli arbeidsløs i Vårherres vingård.

Hva Gud forventer av sine medar-beidere, vil han tilkjennegi stillfer-dig: gjennom inngivelser, gjennom

nesten umerkelige signaler, som bare den det gjelder vil oppfatte. På den annen side: "Sikt ikke høyere enn målet krever, for Gud har gitt hver enkelt hans mål av tro." Slik formaner Paulus, denne innsiktsful-le apostel, i lesningen vi nettopp hørte. Det er derfor viktig for en prest ikke å falle for fristelsen til selv å ville overta alt mer av sty-ringen. Noe som lett skjer, tro meg!

Har du fått, eller får du, en oppga-ve anbetrodd på legitimt vis av dine foresatte, er *det* et stort gode, for det gir fred i sinnet og problemløst pågangsmot i oppfølgingen. Men selv da må du være vår: Det er ikke bare et spørsmål om *hva* som skal gjøres, men om *hvorledes*. Også måten må være mest mulig i pakt med Guds intensjon.

En prests liv og gjerning vil tjene stort på å utvikle en slik finfølelse overfor de subtile impulser fra oven som hverdagen byr på flere av enn vi tror. Det er med andre ord viktig å ha antennene i orden og åpne; for hva Guds forventninger til deg er, kan ingen fortelle deg, ikke engang paven Roma. Det må du finne ut av selv i stille og lydhør tillit.

Kjære ordinand. Vi lever i en spennende tid i en overopphetet sivilisasjon, i et samfunn der ikke så få mennesker lengter etter en høy-ere - eller dypere - forståelse av til-værelsens egentlige mening enn de surrogater massekulturen propage-rer som daglig kost.

Du har i ditt indre en verdiskala, grunnet på din religiøse overbevis-ning, en verdiskala som ofte nok vil være egnet til å imøtekomme net-topp slike lengsler og behov. Din oppgave blir derved ikke bare å

SPØRREUNDERSØKELSE:

Flertallet av prester fornøyd

En spørreundersøkelse blant prester i Østerrike, Tyskland, Sveits, Polen og Kroatia viser at to tredjedeler av dem som svarte på undersøkelsen, er "fullt tilfreds" og finner store livskvaliteter ved den livsform de har valgt, enkelte nedturer til tross; de ville også velge prestetjenesten om de skulle velge på nytt. Bak undersøkelsen, som spen-

ner over et vidt register inklusive sølibatet, står prest og moralteolog Paul Zulehner og Arbeidsgruppe for kirkelig sosialforskning i Wien.

Det hører med at da prosjektet var i emning, ba Vatikanet sine respektive pavelige sendemenn sørge for at biskopene i området påla prestene ikke å fylle ut skjemaene. I instruksjonen til biskopene het det: "Det er absolutt påkrevet at prestene får

klar beskjed om ikke å delta i undersøkelsen - det gjelder å beskytte kirken mot den skade man må frykte fra et slikt initiativ."

Hvor mange biskoper som etterkom instruksjonen, vites ikke, men rundt 2.500, av totalt 6000 prester og 300 seminarister svarte på skjemaene. Selv om de fleste ser et akutt behov for kirkelige reformer, er innstillingen hos de fleste positiv, og de vil

8

være rede til å gå Gud til hånd, men til slike mennesker som måtte nærme seg deg i håp om avklaring og innsikt.

I gamle dager ble det understreket at en prest var en apostel - en misjonær, hvis oppgave det var å oppsøke og overtale ("i tide og utide", som Paulus sier) til bot og omvendelse. Og dette passer ganske visst fortsatt på områder der kristendommen ennå ikke er til huse.

Men vi lever i et halvt avkristnet samfunn med et høyt utdanningsnivå, omgitt av mennesker med en velutviklet kritisk sans, og, ikke minst, med et utall av valgmuligheter. Å virke for deres tilnærming til de kristne sannheter, vil måtte bestå i å åpne seg for dem som måtte føle trang til å banke - så lett og forsiktig det enn måtte være - på din port. Kanskje har nettopp du svaret de stunder etter, et svar de kanskje aldri vil søke fra en annen.

Derfor bør du på det medmenneskelige plan finpusse dine antenner. Også i dette er det maktpåliggende å være et instrument i Guds hånd.

Måtte du alltid lykkes med det!

Fr. Per Bjørn Halvorsen o.p.:

"Dette er dagen som Herren har gjort, en dag til fryd og glede," for i dag fører frater Jon Atle for første gang forsetet ved feiringen av den hellige eukaristi, sammen med så mange av sine brødre både her fra klosteret og fra Frankrike, fra Sverige, Irak og Vietnam.

Å være prest er å være vigslat til ydmyk tjeneste for Kristus og for Guds folk. Vi hørte Jesu ord i Evangeliet om ydmykhet, om ikke å stre-

be etter hedersplassen i Guds gjestebud. Den som vil være prest, skal sette seg nederst ved bordet inntil Herren sier til ham: "Kjære venn, sett deg høyere opp!" slik han nå har sagt til Jon Atle da han kalte ham til forsetet. Men samtidig skal han hver eneste dag komme Herrens manende ord i hu: "Den som opphøyer seg selv, skal bli ydmyket; men den som ydmyker seg selv, skal bli opphøyet."

Å være prest er å tjene andre, særlig dem som er i nød. Vi har profeten Esaias' ord som vi hørte i går aftes, i friskt minne: "Herrens Ånd er over meg, for Herren selv har salvet meg. Han har sendt meg for å

forkynne gledesbudskap til de fattige, for å lege dem som har et knust hjerte, rope ut frihet for fanger og frigjøring for dem som ligger i lenker." Dette er de samme ord som Jesus, vår Frelser, leste opp i synagogen i Nasaret. Da han hadde lest dem, satte han seg og sa: "I dag er disse ord gått i oppfyllelse."

Ja, de er gått i oppfyllelse, fordi han som er Gud, en av den hellige Treenighet, ydmyket seg selv da han ble menneske, ja, han ydmyket seg like til døden. Men han ydmyket seg med en grunn. Han var salvet til gjerning han skulle gjøre, nemlig å forkynne Evangeliet om frelse for alle, gledesbudskap for dem som

Biskop John W. Gran og fr. Jon Atle Vetaas i klosterhaven etter vigselen. Fr. Jon Atle er den femte norske dominikaner biskop Gran har vigslat til prest. De øvrige er: Per Bjørn Halvorsen, Arne Fjeld, Kjell Arild Pollestad og Aage Hauken. Foto: Alexander Refsum Jensenius.

fortsatt oppfordre unge til å ble prest. En prest har et svært interessant arbeid. Han er en godt synlig person, han får følge mennesker gjennom livet, er fortrolig med en Gud som synes skjult for mange; han leder menigheter og er på de fattiges side.

For mange, men særlig for unge prester, er sølibatet et betydelig hinder å takle, men det som bekymrer mest, er manglende støtte

for sølibatet fra legfolket og samfunnet. Frivillig sølibat vil bli en hovedgrunn for unge prester til ikke å velge det. De som likevel vil velge sølibatet, vil, ifølge Zulehner, "være noen få karismatikere, litt flere nevroatikere og enkelte homoseksuelle, som mener de bedre kan pleie sitt homofile forhold under sølibatets beskyttende kappe".

Prestene ønsker mer innflytelse bl.a. når

det gjelder valg av kandidater til bispeembedet, kvinners adgang til diakonatet, også prestevigsel, muligheten for å ordinere også gifte menn for å sikre messefeiringen rundt om. Studien viser, ikke uventet, at den katolske kirke både har prester som er hevet over tiden og lite samfunnsengasjert, og prester som er samtdsbevisste menighetsledere.

THE TABLET/KO

fortviler, frihet for alle dem som var lagt i lenker av synden.

Men i disse dager er disse ord gått i oppfyllelse, for igjen er en mann blitt salvet i den Hellige Ånd for å ta del i Kristi gjerning da biskopen nedba Ånden over ham. Dette er den samme Ånd som i opphavet svevet over vannene, dette er den Ånd som Moses fikk, dette er den Ånd som virket gjennom de hellige profeter og konger i gammel tid, dette er den Ånd som fylte apostolene pinsedag, dette er den Ånd som bor i kirken og gjør den til et levende Guds tempel.

Denne Ånd har vi alle fått, for kristne kommer fra Kristus, som betyr den Salvete. Men i kirken gir Ånden forskjellige nådegaver som er nødvendige for kirkens liv og vekst, til noen så, til andre slik. En av disse nådegavene er den å veilede, forkynne, undervise, trøste og lede Guds folk i feiringen av frelsens hellige sakramenter.

"Herren selv har salvet meg; han har sendt meg." Å være prest, er å være utsendt, være apostel. Det er denne sendelse Herren sendte ut de 72 med og sa: "Jeg sender dere som lam i en ulveflock." Det var denne sendelse Herren sendte de tolv med da han sa: "Gå ut og gjør alle folkeslag til mine disipler." Før apostlene selv gikk bort, gav de andre del i den sendelse de hadde fra Kristus selv. Disse andre sendte så ut andre, og ved den apostoliske suksjon er denne sendelse blitt virkeliggjort blant oss: "I dag er disse ord gått i oppfyllelse."

Nå forholder det seg slik at hele kirken er utsendt, for hele kirken er apostolisk. Men ved Åndens salving

blir noen gjort til legemliggjøring av kirkens apostoliske karakter, biskopene først, dernest prestene og diakonene.

Det er ved nåde det skjer, ved Guds frie, ufortjente, overveldende, uendelige gave. Nåde er nåde nettopp fordi den er ufortjent. Menneskeheten hadde ikke noe krav på frelse da Frelseren kom; vi har ikke krav på særlige nådegaver bare fordi andre har fått dem; Jon Atle har ikke krav på prestedømmets nådegave bare fordi han er en utmerket mann og i tillegg har studert i Frankrike.

Hver enkelt av oss og hele Guds kirke lever ved Guds nåde alene. Det er derfor alt er så omvendt, for ikke å si bakvendt, i kirken. Her er den første den siste og den minste den største, her er herren tjener og tjeneren herre, her er den fattige rik og den rike fattig, her er den fineste tittel av alle "Guds tjeneres tjener".

Jon Atle, det er ene og alene ved Guds uransakelige og for oss ubegripelige nåde at du i dag er blitt den du er blitt. Når du blir en gammel, klok og from prest, vil du kanskje få samme spørsmål som han fikk, vår gamle medbror Gaston Zanarini. Da han fylte 90 år, ble han intervjuet av en journalist som spurte hvorfor han, som hadde vært en fremgangsrik gresk forretningsmann i Alexandria, i den modne alder av 50 år kunne finne på å bli dominikaner. Gaston tenkte seg om og sa: "*Je crois que c'est la grâce* - jeg tror det er nåden." - "Ja men, pater," sa journalisten, "hva er nåde?" Gaston tenkte seg enda lenger om og sa: "*Je ne sais pas* - jeg vet ikke."

De kontemplatives visdom

Den franske dikteren *Georges Bernanos* er aktuell på Den Norske Opera denne høsten: Teksten i *Francis Poulencs* opera *Karmelittsøstrene* bygger på et skuespill av Bernanos. Vi har bladd litt i et annet av forfatterens verker, *En landsbyprests dagbok*, i Hans Aaraas' oversettelse (Gyldendal 1988).

Vi gjør oss vanligvis absurde forestillinger om bønner. Hvordan våger folk som knapt kjenner den - eller ikke kjenner den i det hele tatt - å tale så overflatisk om den? En trappist, en karteusermunk, sliter i årevis for å bli en bønnens mann, og så gjør den første og den beste spirrevipp krav på å kunne sette seg til doms over hans anstrengelser gjennom et helt liv! Dersom bønner virkelig var det de tror, en slags tullprat, en dialog mellom et manisk individ og dets skygge, eller enda mindre - en tom og overtroisk anmodning om å bli velsignet med denne verdens goder - ville det da kunne forklares at den like til deres siste dag skjenker tusener av mennesker, jeg sier ikke så meget trøst - men en hård, sterk og fulltønde glede! Joda, naturligvis snakker de lærde om suggesjon. For de har aldri med egne øyne sett noen av disse gamle munkene, så reflekterte, så fulle av visdom og ubøyelig dømmekraft, og som likevel med hele sitt vesen utstråler forståelse, medfølelse og varm humanitet. Hvilket mirakel forklarer at disse halvgale mennesker, dagdrømmere som er fanget i sitt eget hjernespin, for hver dag synes å trenge dypere inn i forståelsen av sin nestes nød? Det må være en underlig dagdrøm, en besynderlig opium som så langt fra å lukke individet om det selv og isolerer fra medmenneskene, gjør det solidarisk med alle i den universelle kjærlighets ånd!

10 Hva er "jihad" - og hvordan skal det fortolkes?

"Även om ännu ingen vet om terrordåden i New York på något sätt skal inrymmas under begreppet jihad, så är detta et begrepp nu på var mans läppar. Men vad betyder begreppet och hur skal det tolkas?" spør Bo J. Theutenberg i denne artikkelen. Hans konklusjon: "Terrorhandlingar kan aldrig försvaras med utgångspunkt i shariarätten eller i jihaddoktrinen. (-) Än är det kanske inte för sent med en dialog mellan islam och väst om centrala dogmers påverkan på folkrättens regler för fredlig samlevnad."

Om det i den islamska shariarätten finns påbud som talar om *jihad* eller det heliga kriget, hur skall dette kunna förenas med den moderna folkrätten och med FN-stadgan? FN-stadgans paradartiklar är ju fred och samlevnad mellan staterna och förbud att angripa varandra. Eftersom jihaddoktrinen kunde bedömas bli en besvärlig faktor i världspolitik, ägnade vi oss i svenska utrikespartementet redan under 1960-70-talet åt att försöka få igång en dialog med islamiska uttolkare av shariarätten om innebörden av jihadbegreppet och hur det rätteligen skulle tolkas. Bland annat kan här nämnas det berömda Al Azhar-universitetet i Kairo, en av de främsta uttolkarna av shariarätten.

Även om ännu ingen vet om terrordåden i New York på något sätt skal inrymmas under begreppet jihad, så är detta et begrepp nu på var mans läppar. Men vad betyder begreppet och hur skal det tolkas?

Jihad - försvar av islam

Jihaddoktrinen är en i Koranen, näm-

lig i koranens 9. sura, grundlagd doktrin. När man läser denna och andra suror i Koranen ser man hur två olika huvudspår framträder, nämligen dels försvaret av det islamska territoriet, dels spridandet av islam till andra icke-troende folk. Liksom för alla andra folk och religioner var det en plikt för islamiska trosbekännare att försvara sitt territorium med vapen i hand. Det är här jihadbegreppet kommer in i bilden, nämligen som en doktrin för försvaret av islam. Detta är en icke-kontroversiell sak. Alla hade en rätt att försvara sig. Frågan är därefter på vilket sätt som islam skulle spridas till de icke-troende?

Det är här skärningpunkterna uppkommer mellan å ena sidan uppfattningen att islam skulle spridas genom fredlig mission och å andra sidan att islam skulle spridas med hjälp av vapen i hand. Uppfatningen att islam skulle missioneras på fredlig väg har ibland liknats vid den kristna missionsbefallningen "Gån ut och gören alla folk till mina lärjungar", där Kristus icke avsåg något annat än rent fredligt missionerande.

Offensiv väpnad strategi

Det är i samband med *hidjra* år 622 - alltså brytningen med Mekka och flykten till Medina - som profeten Muhammed finner att endast väpnad kamp återstår för att försvara islam

mot "hedningar och otrogna". Dessa element av kamp och strid kommer därefter, efter profetens död, under de rättslärdes tolkningar. Vid sidan om den huvudsakliga rättskällan Koranen uppkom flera olika rättskolor, vikla på olika sätt tolkade rättskällorna. I rättskällorna ingår också traditionen (*sunna* eller *hadith*) från profetens dagar.

Det är i detta tolkningsskede som jihadbegreppet undergår en, kan man kanske säga, expansion. Ifrån att ursprungligen närmast ha varit en "försvarsdoktrin", blir jihad alltmer förknippad med en "offensiv väpnad

*Ifrån att ursprungligen
närmast ha varit en
"försvarsdoktrin",
blir jihad
alltmer
förknippad med en
"offensiv väpnad strategi".*

strategi". Inte minst är det denna som ligger bakom islams makalösa expansion under de tidiga kalifernas tid.

Det är nu som det i den islamiska begreppsvärlden uppstår en kamp mellan två oförenliga världar, nämligen mellan å ena sidan *dar al-Islam* (den islamiska världen) och å andra sidan *dar al-harb* (krigets eller de otrognas värld). Man ser här en klar polarisering mellan den islamiska världen och den omliggande "fientliga världen", där den islamiska världen genom instrumentet jihad, det heliga kriget, dels skulle försvara det islamiska territoriet, dels utbreda den islamiska läran över *dar al-harb*. Att försvara territoriet med vapen i hand

Bo J. Theutenberg - er dr. jur. og professor i folkerett; fra 1976-1987 folkerettseksper i det svenske utenriksdepartement; medlem av den svenske Justitia et Pax-kommisjon.

LIBERIA: Protest mot stengning av katolsk kringkasting

Katolske ledere i Liberia har anlagt sak mot regjeringen fordi den hindrer den kirkelige Radio Veritas i å komme på lufta. I juli i år fikk stasjonen beskjed om at lisenssen til dens kortbølgefrekvens var trukket tilbake. Stengningen medfører at den eneste radiostasjon man nå kan få inn i dette vest-afrikanske landet, er Radio Liberia, som sympatiserer med president Charles Taylor og hans styre.

Taylor bekreftet sendeforbudet igjen i september og kunngjorde samtidig at det ikke blir noen flere kortbølgestasjoner i landet. Kirkens anklage mot staten er at forbudet krenker Liberias grunnlov. I fjor ble Radio Veritas stengt for en kortere periode etter ordre fra regjeringen under henvisning til at radioen "formidlet skitt om regjeringen til folket".

CATHOLIC HERALD

Dødsstraff avskaffet i Ukraina

Det ukrainske parlamentet har vedtatt en ny straffelov som avskaffer dødsstraff, og loven er nå ratifisert av president Leonid Kuchma. I 1995 bestemte Ukraina seg for å avvile dødsstraff i løpet av tre år. Siden da er 212 mennesker blitt henrettet, mens 252 dommer er blitt suspendert.

CATHOLIC HERALD

var givetvis tillåtet. Når det derimot gällde att utbreda läran höll många av uttolkarna att detta bara skulle ske på fredlig väg (den s k större jihad), medan andra menade att det kunde ske med vapen i hand (det mindre jihad).

Precis som de kristna staterna ansåg islam att endast sådana krig som uppfyllde "höga syften", sanktionerade av Gud, kunde betecknas som *bellum justum*, som rättferdiga krig. De kristna ansåg korstågen vara ett rättfärdigt krig, medan islam ansåg jihad vara ett rättfärdigt krig. Denna tankelinje om rättferdiga krig har fortplantat sig ända fra til vår tid, eftersom i FN-stadgan endast försvarskrig anses som rättferdiga krig, medan angreppskrig är orättfärdiga krig, fördömda av FN-stadgan. Det är därför som artikel 51 medger varje angripen stat att använda våld i självförsvar (ev tillsammans med sina allierade).

"Paktländer" och fredlig samlevnad

Några av de islamiska rättsskolorna insåg redan på 600-600-talet att det var en omöjlighet att dar al-Islam i all evighet skulle stå i harnesk mot dar al-harb. I dessa skolor taleden man istället om ett tredje begrep *dar al suhl* eller *dar al-ahd*. I stället för att tala om den utanförsliggnade "fiendliga världen" talade man om "paktländer". Världen intill den islamiska världen skulle således, i enlighet med den nutida FNstadgan, mer betraktas som en fredlig granne, med vilken man kunde leva under ömsesidig respekt och fredlig samlevnad och inte av doktrinära skäl ständigt söka erövra.

Det är just denna tredje tolkning som många moderna islamuttolkare har velat göra till en mer allmän islamisk tolkning. En sådan tolkning har

Ordförklaringar:

Shariarätten = islamisk rätt, stöder sig på Koranen, traditioner och uttolkningar

Jihad = dotrinen om det heliga kriget (större jihad, resp mindre jihad)

Dar al-Islam = den islamiska världen

Dar al-harb = den fiendliga världen, de otrognes världen

Dar al-al suhl eller dar al-ahd = fördragländer eller "paktländer"

Kalif = Guds eller profeten Muhammeds ställföretträdare; dock inte uttolkare av den heliga lagen

Bellum justum = det rättfärdiga kriget

Fatwa = juridisk förklaring vad som är i överensstämmelse med shariarätten

definitivt bättre rättsgrund än den förvanskning av jihadbegreppet som alltmer berett grogrunden för brottsliga terrorhandlingar, och som nu föranleder att väst och islam åter står emot varandra i en närmast korstågliknande konstellation.

Det er av oändligt stor vikt att betona att den manipulerade tolkning av jihadbegreppet som kanske ligger

Det er av oändligt stor vikt att betona att den manipulerade tolkning av jihadbegreppet som kanske ligger bakom terrorattackerna i New York, inte har nogot med den islamiske religionen och dess värderingar att göra.

bakom terrorattackerna i New York, inte har något med den islamiske religionen och dess värderingar att göra. Ett av syftena bakom jihaddoktrinen var ju just att utfoma konkreta regler för krigföringen, ett försök att begränsa den ohämmade formen av krigföring. I jihadbegreppet ingick förbud att angripa barn och civila

samt att mishandla och döda krigsfångar. Terrorhandlingar kan alltså aldrig försvaras med utgångspunkt i shariarätten eller med utgångspunkt i jihaddoktrinen. De är och förblir brottsliga handlingar, som skall bestraffas av shariadomstolarna såsom oförenliga med islam.

Dialog om det sanna Islam?

Än är det kanske inte för sent med en dialog mellan islam och väst om centrala dogmers påverkan på folkrättens regler för fredlig samlevnad. Vad säger Al-Azhar-universitetet i Kairo? Kan man inte, efter det som skett i New York, få förvänta sig en auktoritativ fatwa i vilken jihadbegreppet ska hämtas hem til det sanna Islam?

En sådan auktoritativ tolkning skulle kanske få effekten att unga muslimska pojker i koranskolorna i vissa deler av världen slapp lära sig att det är den "fiendliga världen" (dar al-harb) som finns inntil dem, vilken de ständigt måste lära sig att erövra. Omvärlden måste ju då också upptre så att den inte ger grogrund för den idén att det verklegen är en fiendlig värld de har inntil sig.

(För vidare beskrivning se min "Islamisk rätt", Stockholm 1975, samt min "Folkrätt och säkerhetspolitikk, Stockholm 1986 sid 552 och följande.)

12 “Biskopen - tjener for Jesu Kristi evangelium til håp for verden”

Som leserne vil vite: I høst er det bispesynode i Roma. Når dette leses, er dette møtet av representanter for katolske bispekonferanser verden over, slutt; ved redaksjonsslutt var de knapt nok på plass. Emne denne gang: “Biskopen - tjener for Jesu Kristi evangelium til håp for verden” - et betimelig emne, av flere grunner. Synodefhandlingene er hemmelige, men via Vatikanets pressemeldinger samt evt. lekkasjer vil adskillig ha sivet ut. Her og nå kan det, naturlig nok, kun dreie seg om bakgrunn, dagsorden og forventninger.

Tidligere synoder, i 1987, 1990 og 1993, har tatt for seg henholdsvis legfolk, prestene og ordensfolket - naturlig da med en synode om biskopene som en slags avsluttende fjerde sats.

Litt historikk

Året er 1965, dagen er 14. september, festen for Korsets opphøyelse. Det 2. Vatikankonsil skal ta fatt på fjerde og siste sesjon. På plass i Peterskirken er biskop John W. Gran fra Oslo, slik han har vært under de foregående sesjoner. “Ikke mindre enn fem opplegg stod fremdeles på listen over ‘tekster underveis’”, skriver Gran i boken “Det 2. Vatikankonsil: Oppbrudd og fornyelse”, som kom i våres. Dertil: “Det har vært talt, skrevet og fabulert meget om det ‘senat’ av biskoper fra hele verden som skulle gå paven til hånd med styringen av Kirken. Spenningen ligger vedvarende i luften: Tør den forsiktige Paul VI virkelig lansere et så konsekvensladet forum? Da intet håndfast har sivet ut om saken, venter ingen at han vil komme inn på dette med det aller første. Forbauselsen er derfor til å ta og føle på når han allerede i åpnings-talen erklærer: ‘Det er en glede for oss å kunngjøre at det vil bli opprettet en Synode av biskoper slik konsilet

har uttrykt ønske om.’ (-) Forbauselsen glir over i glede. Her åpner paven for en ny og demokratisk utvikling, hvorfra det umulig kan være noen vei tilbake.” Av det regelverk paven bekjentgjør neste dag, fremgår det, forklarer Gran i en fotnote, at det strengt tatt dreier seg om “et konsultativt organ”, men synodefedrene kan “om paven så ønsker, få bestemmende myndighet i enkeltsaker”; uansett trengs sistnevntes endelige godkjenning. Synodens oppgave er å informere, råde og koordinere.” Så langt biskop Gran.

Peter og de elleve, sentrum og periferi

Hvordan er det gått? Forventningene til bispesynoden var store, og mye godt arbeid er blitt nedlagt i dem, særlig da i de første to årtier etter konsilet. Men etterhvert er mange biskoper rundt om i verden blitt noe betenkt over den økende kontroll romerske instanser har fått over bispesynoden og over den innsnevring av bispekonferansenes handlefrihet som synes å bre seg. Med andre ord: Sterkere sentralisering og mindre kollegialitet. Selv den milde og høyst lojale kardinal Basil Hume klaget kort før sin død i 1999 i et foredrag for den amerikanske bispekonferanse

(nærmere bestemt: lest inn på bånd siden han var for syk til å reise) over at kurien til tider behandlet kardinaler som om de var uartige korgutter! Ifølge kirkeretten er ikke biskopene pavens lokale delegater, men mange føler nå at den økende sentraliseringen er i ferd med å gjøre dem til nettopp det. Dette spenningsforholdet mellom sentrum og periferi og behovet for lokalt armslag, ble bl.a. tatt opp av biskopene selv under særsynodene for Afrika (1998) og Asia (1999). Og senest under konsistoriet nå i mai sa kardinal Aloisio Lorscheider, Brasil, rett ut at Det 2. Vatikankonsils beslutninger ikke settes ut i livet, og at “vi alle lider under et stadig mer døvhørt byråkrati”.

Noe av problemet lå allerede innbakt i konsilets tekster. Konsilets dogmatiske konstitusjon om kirken, *Lumen gentium* (1964), har, særlig hva biskopenes rolle angår, form av et kompromiss og gjenspeiler den heftige diskusjon om emnet under konsilet. På den ene side heter det at paven alene har “den fullstendige, øverste og altomfattende myndighet over kirken” (LG 22), på den annen at bispekollegiet sammen med paven har “den øverste myndighet over den universelle kirke”

Forholdet mellom Peter og de elleve, mellom “Peters primat og biskopenes kollegialitet” er “kirkens stadig tilbakevendende dilemma som med sikkerhet vil være en av de store utfordringene vi står overfor”, sa Belgias kardinal Gotfried Danneels under konsistoriet i mai. Og tilføyde: “En verden i utvikling trenger både en sterk Peter og et sterkt bispekollegium.” Kollegialiteten må “aktiveres”, nærmere bestemt “finne et effektivt og presist redskap og uttrykk for de fire komponenter: den romerske kurie, bispekonferansene, synodene og kardinalkonsistoriet.”

En dysfunksjonell kirke?

"Sentrums overdrevne kontroll og kuriens tunge nærvær styrker inntrykket av at Det 2. Vatikanokonsils lære om kollegialiteten, at kirken styres av bispekollegiet med og under paven, langt fra er satt ut i livet. Under Asia-synoden i 1998 ga kardinal Jan Schotte, synodens sekretær gjennom årtier, deltakerne beskjed om å unngå ordet subsidiaritet i sine forslag til paven. Det til tross for at allerede i pave Pius XI's sosialencyklika 'Quadragesimo anno' (1931) heter at

"det er en urettferdighet og samtidig et stort onde og brudd på rett orden å henvise til en større og høyere instans det som en mindre og underordnet organisasjon kan utføre". Det skriver Killian McDonnell, benediktiner og president for det økumeniske institutt i Collegeville, Minnesota, bl.a. i *The Tablet* under overskriften "Vår dysfunksjonelle kirke".

McDonnell minner om at "dette stykke

sosiallære gjentas i Johannes XXIII's encyklika 'Mater et magistra' fra 1961", samt i flere av Det 2. Vatikanokonsils dokumenter. "Hvordan kan man forsvare en slik instruks til biskopene?" spør McDonnell. Som minner om at ifølge kirkeretten er ikke biskopene pavelige delegater: De innehar hyrdeansvar for sin egen lokalkirke, er Kristi stedfortreder og utsendinger og har læremyndighet innen kirken (can. 381 og 386).

Dagsordenen

Synodens arbeidsdokument, som ble fremlagt i juni i år (cf. St.Olav nr. 7-8), spenner vidt: fra administrasjon til mer fromme anliggender. Biskopens behov for spiritualitet understrekes samt hans rolle som lærer og enhetskaper innen kirken; det lengste kapittelet berører biskopens administrative plikter og pastorale oppdrag. Ordet "kollegialitet" dukker først opp halvveis ute i teksten og gjentas én gang; "kollegial" brukes to ganger, noterer *The Tablet*.

"Det positive er at dokumentet fra begynnelse til slutt bygger på et grunnleggende håp. Bare på de først sidene figurerer 'håp' hele 27 ganger," skriver John R. Quinn, emeritert erkebiskop i San Francisco med synodeerfaring helt tilbake til 1974, i jesuittidsskriftet "America". Men han etterlyser viktige aspekter: Teksten er lite inspirert av de pavelige brev *Tertio millennio adveniente*, *Ut unum sint* og *Tertio millennio ineunte*, hvor paven selv bl.a. setter nytenkning omkring Peterstjenesten og kollegialiteten på dagsordenen sammen med reform av kurien og betydningen av at biskopene lytter til legfolket. "Dette er saker som mange biskoper er opptatt av," skriver Quinn. Som nylig i boken "Reform of the Papacy" (cf. St. Olav 1:2-01) selv svarer på pavens oppfordring i *Ut unum sint* (1995) til "alle hyrder og teologer innen våre kirker" om å bistå ham i arbeidet med å utforme Peters primat så det blir en tjeneste som forener de kristne, og ikke, som i dag, langt på vei et hinder for enhet. Paven er særdeles klar over at hans tjeneste har betydning for det vide landskap som heter økumenikk, altså de mellomkirkelige enhetsbestrebelsene.

Gjenstår å se om synoden tar opp "lederspørsmål" som mer innflytelse for den lokale kirke ved bispeutnev-

nelser, forholdet mellom kurien og den enkelte biskop/bispekonferanse, reform av bispesynoden og selve paverollen. Med andre ord: Kommer bispesynoden til å ta opp på bred basis det som er blitt betegnet som Det 2. Vatikanokonsils "ufullendte sak": Spørsmålet om hvordan kollegialiteten skal fungere i praksis? For selv om paven har en slags moralsk plikt til "kollegialt" utøvet lederskap, finnes det ingen institusjonell mekanisme som sikrer det. Og, som John R. Quinn påpeker: Uten strukturell 'sikring' blir mangt et reformopplegg kun fagre ord.

Ingen egentlig debatt

På flere hold er det utilfredshet med bispesynodens arbeidsform. "I årene som er gått siden den første synode i 1967, har kuriens folk lagt begrensninger på biskopenes arbeid som går langt ut over pave Paul VI's egne regler - hemmeligholdelse er bare én av dem", noterte Bernard M. Daly nylig; han ledet de kanadiske biskopenes informasjonstjeneste fra 1958 til 1967 og satt på pressebenken i Roma under hele konsilet. Bispekonferansene får ikke offentliggjøre sine respektive innspill/svar under de forberedende stadier, heller ikke utveksle dem med andre bispekonferanser. Og under siste bispesynode på lå kurien biskopene ikke å offentliggjøre sine innlegg, med henvisning til at innleggene var "synodens eiendom". Den sterke rolle kurien spiller både før og under synoden, er blitt kritisert fra mange hold: "Overvåking" kalte flere biskoper det under forrige synode.

Synodens arbeidsform "gir den ikke rom for riktig debatt blant bispekollegiet samlet om Peter", sa kardinal Godfried Danneels, erkebiskop av Mechelen, Brussel, under konsistoriet nå i mai. Under de to første av til

sammen fire uker fremfører delegatene sin innlegg på rekke og rad, uten noen form for tematisk redigering eller påfølgende plenumsdebatt. Debatten i uke tre i mindre grupper "er dårlig administrert, og tiden er for knapp"; rapportene som legges frem i plenum, er direkte skuffende", sa Danneels. "I den fjerde uken produserer man på overtid noen forslag som oversendes paven." Sluttdokumentet står paven og kurien for - slik har det vært siden synoden i 1974 ikke greide å komme til enighet og overløt saken til paven. "Vi må fostre en ekte debattkultur innen kirken," fastslo Danneels. "Og her kan synodefedrene selv hjelpe til ved å være mer åpne og pågående i sine innlegg. Feilen ligger ikke bare i arbeidsmetoden. 'Alt har sin tid' står det i Bibelen. Prekener har sin tid, synodeinnlegg sin."

Et lite sideblikk: Man må nesten være supermann for å kunne fylle alle de krav og oppgaver biskopen, ifølge arbeidsdokumentet, har. Men det står intet om behovet for kommunikasjon med prester, ordensfolk og legfolk og med "strukturer" som pastoralråd og presteråd; delegering av oppgaver nevnes heller ikke. "Kanskje," kommenterer erkebiskop Quinn ut fra sin lange erfaring, "hadde det vært viktig å understreke at også biskopen er et menneske med behov for fritid, vennskap, adspredelse og hvile i tillegg til studier, bønn og embedsplikter."

En av de store utfordringene for den katolske kirke i en verden preget både av mangfold og enhetsbestrebelsene er: Hvordan forbli sterkt og klart én, men samtidig generøst mangfoldig og inkulturert? Å finne balansen her synes avgjørende for om biskopene skal kunne gjøre jobben sin: Være, som bispesynodens arbeidsdokument sier, "tjenere for Jesu Kristi evangelium til håp for verden".

Nordiske impulser til bispesynoden:

Budapest:

Europeisk Justitia et Pax-møte

Nylig hadde "Konferansen av europeiske Justitia et Pax-kommisjoner" generalforsamling i Budapest, for første gang i Øst-Europa. For flere lokale østlige avdelinger av dette verdensomspennende katolske nettverk var det første gang de var med på et slikt møte. "Etterhvert er de tidligere kommunistland i øst kommet med i dette internasjonale arbeidet for rettferdighet og fred, slik at vi i dag virkelig kan si at hele Europa

14 Økumenikk og demokratiske omgangsformer

Da St. Olav henvendte seg til Tromsø-bispen Gerhard Goebel, Den nordiske bispekonferanses representant ved synoden, var han allerede i Tyskland, en mellomstasjon underveis til Roma. Greiere da å kontakte biskop Gerhard Schwenzer, så meget desto mer som synoden stod på dagsordenen under biskopenes høstmøte nylig. Og bispekonferansens president stiller vennlig opp for en kort spørsmålsrunde.

- Er det noe i kritikken som nå lyder fra flere hold mot synodens arbeidsform, at den ikke gir rom for åpen og konstruktiv debatt?

- Vår bispekonferanse har faktisk for mange år siden klaget over arbeidsformen, svarer biskop Schwenzer raskt. - Mye går tapt allerede under forarbeidet. Og selv om man står fritt til å si hva man vil under selve synoden - de færreste holder seg forresten til arbeidsdokumentet - får det som blir sagt, ofte liten innflytelse fordi alt må gjennom så mange intanser og redigeringer at det ved synodeslutt ofte blir lite igjen.

- Deretter tar en liten, pavelig oppnevnt komité seg av de anbefalinger eller proposisjoner, synoden sender fra seg. Til sist går paven nøye gjennom det hele, slik at det endelige sluttdokument faktisk er et pavelig dokument.

- Organiseringen av selve synodearbeidet er meget løs - og mange godbiter faller altså igjennom. Og stadig flere peker nå på at synoden ikke fungerer som den bør. Hva årets arbeidsdokument angår, så står det jo svært meget i det - det er på mange måter ingenting som ikke sies, for å si det slik.

- Hva vil vår egen bispekonferanse bidra med? Hva kommer biskop Goebel til å trekke frem?

- Vårt utgangspunkt er vår hjemlige diasporasituasjon - d.v.s. land hvor den katolske kirke ble reetablert for 150-200 år siden, og hvor biskopene og de strukturer de helt fra begynnelsen etablerte, har spilt en viktig rolle i å holde de svært så spredte deler sammen. Uten biskopene ville de små og i utgangspunktet svært så ubetydelige katolske menighetene vel blitt behandlet som ubetydelige sekter. Men de små forhold har også sin fordel, biskopen blir ikke så lett en fjern toppfigur. Det er viktig, understreker vi, at dagens biskop ikke bare blir en administrator, men at han har faderlig omsorg for de troende og for sine prester, at han tar del i deres sorger og gleder.

- Biskop Goebel, som jo taler på hele Den nordiske bispekonferanses vegne, kommer videre til å understreke at biskopens viktigste oppgave er å tjene enheten, være enhetens tjener i våre etterhvert svært så multinasjonale menigheter. Det er ikke alltid problemløst for oss nordiske biskoper å skulle bringe de mange forskjellige gruppene sammen, påpeker biskop Schwenzer.

- Men også i økumenisk sammenheng har vi et enhetsoppdrag. Vi må ha kontakt med ikke-katolske kristne og arbeide for å fremme enhetens tanke. Biskopen skal være en medkris-

ten, en bror for ikke-katolske brødre - det punktet understreker vi sterkt.

- En annen ting vi fremhever, er demokratiets sterke stilling i våre land og den positive betydning det har for kirkens liv her nord. For selv om kirken er hierarkisk oppbygget, er det viktig at biskopene imøtekommer legitime anliggender og lar den demokratiske innstilling folk er vant til i samfunnslivet forøvrig, få utfolde seg så langt råd er også innen kirken.

- Hva med liketillingsproblematikken?

- Vi tar også opp den og fremhever at her i Norden er likestilling det normale, i motsetning til mange andre land. Mange av de kristne kirkene her nord har godtatt at kvinner sitter i ledende kirkelige stillinger. Også på katolsk side er det naturlig og grunn til stor glede at mange kvinner deltar aktivt og på mange plan, også hva gjelder ansvar, i det kirkelig liv i våre bispedømmer.

- Både kardinaler og biskoper har i den senere tid påtalt den økende sentraliseringen innen kirken, at den skjer på bekostning av bispekollegiets og den enkelte biskops rolle. Et ord om det?

- Tendensen til økende sentralisering merkes - tendensen er utvilsomt der. Men den slår forskjellig ut på forskjellige steder.

- Arbeidsdokumentet synes å stille overmenneskelige krav til biskopene, men sier intet om hvor viktige vanlige menneskelige behov som vennskap, fritid og avkobling er for at en stakkars biskop skal overleve som menneske og f.eks. ikke bli arbeidsnarkoman, slik en del biskoper sies å være. Tør man anta at dette er underforstått i dokumentet?

- Det håper jeg da, smiler biskop Schwenzer. UKJ

er med," sier May-Lisbeth Myrhaug, leder for *Justitia et Pax* i Oslo Katolske Bispedømme. Norden var godt representert i Budapest med to representanter fra Danmark og fire fra Sverige med hjelpebiskop William Kenney, leder for *Caritas Europa*, i spissen.

En studiedag om "Kristen forståelse av vold" inngikk i programmet samt foredrag om bl.a. Midtøsten-konflikten og situasjonen i Bosnia-Herzegovina. Mer om Budapest-møtet i *St. Olav* nr.11-12.

Hva betyr det egentlig å være misjonær?

"Jeg har lært å ha en dyp respekt for andre kulturer og religioner," sier biskop Odd Bondevik om sin bakgrunn som misjonær. Han presiserer, overfor bladet *Budbæreren*, *Den evangelisk lutherske frikirke*, at disse andre religionene ikke har rokket ved hans kristne overbevisning og troen på evangeli-

ets sannhet, men at han skjønner mer enn han gjorde som ung.

"Jeg kommer ikke som misjonær fordi jeg er overlegen i innsikt og fromhet. En misjonær er en tigger som forteller en annen tigger hvor vedkommende kan finne mat," sier biskop Odd Bondevik.

En håpets mann fyller 80 år

"Som kristne har vi intet valg - Bergprekenen og saligprisningen er klar tale. De rike land kan ikke bare gå videre og la fattige medmennesker ligge igjen i veikanten. Folk som kaller seg kristne, har ikke lov til slikt. Og uansett om man er kristen eller ikke: Vi trenger en ny, verdensomspennende solidaritet om jorden og vi skal overleve. Vi trenger solidaritet og fred bygget på rettferd, fred og frihet."

Lyder det aktuelt,? Ordene er kardinal Evaristo Arns' og stammer fra hans Norgesbesøk i 1990. Nylig fylte denne varmhjertede og modige fransiskaner 80 år.

Evaristo Arns er en av forrige århundres ruvende katolske skikkelser. Sammen med sine bispekolleger Helder Camara, Oscar Romero og Emil Stehle hører han til de latinamerikanske representanter for frigjøringsteologien som er kjent verden over for sitt troverdige vitnesbyrd. I likhet med sin bispekollega Helder Camara flyttet han raskt ut av sin prektige erkebiskopelige residens og inn i høyst enkle forhold. Hans dør var åpen for alle, oppslutningen om hans fargerike søndagsmesser legendarisk.

Kardinal Arns har tyske aner og har bl.a. studert ved Sorbonne. Som erkebiskop gjennom årtier i Sao Paulo, Latin-Amerikas største by, i årtier, var han en utrettelig forkjemper for de fattige og en inspirerende åndelig leder. I årene

Kardinal Arns
i Oslo i 1990

1979 til 1985, mens de militære satt ved makten i Brasil, samlet Arns og hans medhjelpere i all hemmelighet materiale om de mange forsvunne. Arns sto sentralt i kampen for demokratiets sak i sitt hjemland. Da militærregimet var styrtet, ble dokumentasjonen om all denne menneskelige nedverdiggelse lagt frem - og Arns hedret med Frithjof Nansen-medaljen for sin innsats for menneskeverdet. Han har alltid gått klart ut mot urett, korrupsjon og maktmisbruk.

Arns' klare ja til frigjøringsteologien, vennskapet med den omstridte teologen Leonardo Boff og den begeistrede støtte til og innsats for kristne basismenigheter, falt Roma noe tungt for brystet. Utover på 1980-tallet ble Arns fratatt sine verv i de pavelige kommisjoner han var medlem av. Ublid behandling fra Romas side prelltet imidlertid av på den vennlige og upretensjuse fransiskaneren Arns.

For tre år siden ble kardinal Arns innvilget avskjed fra sine plikter som erkebiskop. Siden da har han trukket seg noe tilbake, har arbeidet med sin åndelige biografi og er nå sjelesørger for et hjem for ordenssøstre og et aldershjem. Hans jevnlig innlegg i den katolske radiosender i Sao Paulo har mange lyttere.

UKJ

Posthum rehabilitering

"Doktrinære vanskeligheter" knyttet til Antonio Rosmini Serbatis teologi er "løst", heter det i en erklæring nylig fra Troskongregasjonen. Presten Rosmini (1797-1855) var et den italienske nasjonalbevegelses fremste filosofiske hoder og stod pavestolen nær, men det endret seg da den opprinnelig progressive Pius IX la om kursen. Rosminis bok "Kirkens fem sår" ble ikke vel mottatt. I den forklarer Rosmini, som var bekymret over den offisielle kirkes verdsliggjøring og maktambisjoner, hva han mener hindrer katolsk tro i å "inkarneres" i den moderne verdens kultur- og åndsliv: Ingen liturgi på folkespråket; et gudsfolk splittet i geistlige og legfolk; manglende bispekollegialitet; statlig innflytelse i kirkelige anliggender; misbruk i forvaltningen av kirkelig midler. Trass i trakassering fra flere hold forble Rosmini trofast katolikk til sin død. I 1887 ble 40 av hans "teser" fordømt posthumt, "men Det 2. Vatikankonsil (1962-65) bekreftet på mange måter Rosminis tanker om kirkens sår", skriver Christ in der Gegenwart.

"Tolkningen av tesene den gang de ble fordømt, stemmer ikke med Rosminis faktiske standpunkter, men skyldes mulige konklusjoner trukket på grunnlag av hans verker," skriver Troskongregasjonen. Men tilføyer at den opprinnelige fordømmelsens "objektive validitet" står ved lag, m.a.o. den "ontologisme" Rosmini altså ikke var skyldig i, fordømmes fortsatt.

Rehabiliteringen inngår i kirkenes samvittighetsransakelse i forbindelse med Jubileum 2000; den toppet seg i fjorårets store botsliturgi i Peterskirken. "Stor glede i Italia hvor Rosminis posisjon ligner den kardinal John Henry Newman har for engelske katolikker," skriver *Catholic Herald*. I encyklikaen "Fides et ratio" ga pave Johannes Paul II Rosmini positiv omtale; paven støtter også Rosminis saligkårsprosess, som ble innledet i 1988.

16 “Religion må aldri brukes som påskudd for konflikt”

Fra 22.-27. september besøkte pave Johannes Paul II de to sentralasiatiske landene Kasakhstan og Armenia, en reise planlagt for lenge siden, slik pavereiser gjerne er, men som nå, med terrorhandlingene i USA som skremmende bakteppe, på mange måter ble et unikt besøk. Som kanskje hadde fortjent litt mer medieoppsett: Den tidligere sovjetrepublikken Kasakhstan, vegg i vegg med Afghanistan, er langt på vei bevis på at forskjellige religioner og kulturer kan leve fredelig side om side. Et stykke håp i ellers dystre tider.

“Via Kasakhstan til Moskva” lød en av kommentarene før pavens reise. Å besøke Moskva er et av hans store ønsker, men så lenge den russisk-ortodokse kirke står imot, kommer han ikke nærmere enn til tidligere sovjetrepublikker.

I våres var paven i Ukraina (cf. St. Olav 7-8). Nå stod Kasakhstan for tur, et land med 16.6 millioner innbyggere, hvorav over halvparten, ifølge statistikken, er muslimer. Resten regnes som kristne, med russisk-ortodokse som den store majoritet; ca. 30 prosent av befolkningen er etniske russere. Katolikkene teller ca. 300.000, ifølge katolske kilder.

Stalin gjorde flittig bruk av Kasakhstan for sitt store “gulag”: Den katolske kirke, som ble forbudt utover i 1930-årene, bestod hovedsakelig av deporterte fra Øst-Europa. Samtlige prester ble etter hvert arrestert. Troen overlevde i det skjulte. I mange landsbyer fortsatte man å døpe barn og velsigne unge ektepar, man samlet seg til rosenkransbønn om søndagene, og mange steder ble begravelser ledsaget med bønn. På 1960-tallet begyn-

te prester i all hemmelighet igjen å virke; i ti år har de nå kunnet arbeide åpent. Trass i masseutvandring blant flere nasjonale mindretallsgrupper etter jernteppets fall, er kirkebenkene i mang en tidligere tysk- eller polskdominert landsby like fulle: Nå søker mennesker av andre nasjonaliteter til messe, sier generalvikar Lorenz Gawol i Astana, Kasakhstans hovedstad.

Kasakhstans president Nasarbajev har vært en viktig pådriver for religiøs toleranse. Kort før avreise til Kasakhstan roste paven, i en tale til landets nye ambassadør ved Den hellige Stol, regjeringens innsats for religiøs pluralisme og harmoni og for lovverk som sikrer fri religionsutøvelse, også for den lille katolske minoritet. Regjeringen har også lagt seg i selen for å hindre ekstrem islamsk fundamentalisme i å slå rot: et “motbilde” til utviklingen i mange andre muslimske land hvor kristne diskrimineres eller forfølges.

Forholdet mellom katolikker og russisk-ortodokse er godt, mange ortodokse samarbeider med katolske instanser. Protester à la dem man

opplevde før pavebesøket i Ukraina, har det ikke vært. Men Moskvapatriarkatet har kritisert at paven ikke søkte patriarkatet om besøkstillatelse i et land det ser som sitt “kanoniske territorium” - et syn Roma ikke deler. Ca. 30 prosent av Kasakhstans befolkning er etniske russere - ikke rart da at paven holdt noen av sine taler på russisk, forøvrig for først gang i besøkssammenheng.

Hva sa paven under denne sin 95. utenlandsreise? “I dagens Kasakhstan, i utstrekning et av verdens største land, bor mennesker som tilhører over hundre nasjonaliteter og etniske grupper side om side, og grunnloven garanterer alle de samme rettigheter og frihet. Sørg for at landet alltid holder friheten og den enkeltes uavhengelige rettigheter i hevd. Legg særlig vekt på religionsfriheten som gir mennesker mulighet til å gi uttrykk for det de dypst sett tror på,” var pavens oppfordring ved ankomsten i hovedstaden Astana.

I sin preken under en messe samme dag, hvor flertallet av de 30.000 fremmøtte var muslimer, understreket han at “kristendom ikke fører til fremmedgjøring i forhold til verden og dens anliggender. Om det til tider og under noen forhold kan synes slik, er det fordi mange kristne ikke lever som de burde. Når kristendommen leveres på rett vis, er den en surdeig i samfunnet”.

Paven avsluttet sin preken slik: “Her og nå oppfordrer jeg både muslimer og kristne om å rette en intens bønn til den ene og allmektige Gud, hvis barn vi alle er, om at fred, dette høyeste gode, må råde i

Våpenhandelen øker

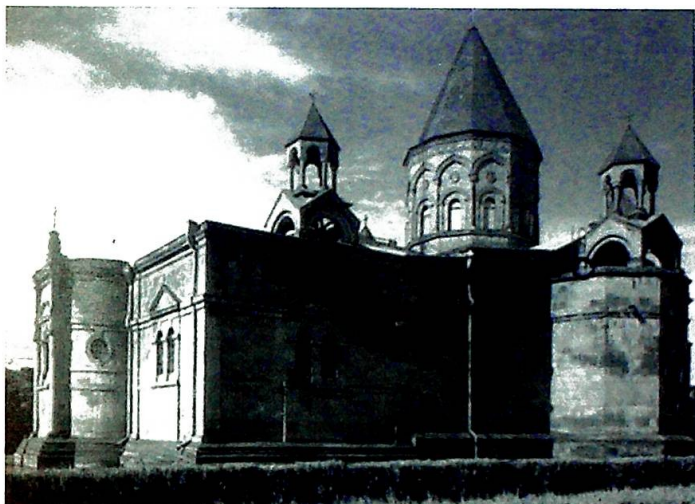
I fjor økte verdens våpenhandel ytterligere: En økning på 8 prosent i forhold til ifor fjor. Totalomsetningen var på 37 milliarder dollar, melder Den amerikanske kongressens forskningssenter. Førsteplass blant våpenprodusentene innehas av USA, så følger Russland, Frankrike, Tyskland, Storbritannia og Kina. Øverst på kjøperlisten står De forente arabiske emirater, India og Sør-Korea, melder Christ in der Gegenwart.

Avspenning mellom teologene og læreembetet?

Forholdet mellom biskopene og teologene er langt mindre spent, mener flere observatører i kjølvannet av kongressen som "Det europeiske selskap for katolske teologer" nylig avholdt. Læreembetet og teologene "har alt å vinne og intet å tape på å stå sammen", sa kardinal Karl Lehmann, formann for den tyske bispekonferanse til de rundt 200 kongressdeltakerne. Hans nærver ved kongressen har viktig symbolverdi,

skriver Christ in der Gegenwart: Selskapet, grunnlagt 1989, har kommet med flere kritiske uttalelser som har vakt Romas mistro. Stridsemner er særlig embedsspørsmålet, kvinners stilling og den ekstra pavetrokapsed nåværende pave har innført for kirkens prester.

Under kongressen understreket Michel Deneken, Strasbourg, bl.a. at kirken trenger et sterkt læreembete, men at kirkehistorien vise at teologiske reformimpulser i det store og hele alltid har kommet "utenfra". CiG

Amenerne har utviklet en særpreget kultur, nær knyttet til landets meget rike sakrale kunst. Her katedralen i Etchmiadzin, den armenske apostoliske kirkes sentrum nær Jerevan; katedralens eldste deler stammer fra det 4. århundre.

Katedralen er bygget på det sted hvor Jesus selv, ifølge tradisjonen, viste seg for den hellige Gregor Opplyseren. Etchmiadzin betyr "stedet hvor den enbårne kom ned".

verden. Måtte mennesker over alt, styrket av guddommelig visdom, arbeide for en kjærlighetens sivilisasjon hvor det ikke er rom for hat, diskriminering eller vold."

I en tale til representanter fra kunst- og kulturlivet og vitenskapen understreket paven "den katolske kirkes respekt for islam, for autentisk islam: den islam som ber, som tar seg av dem som lider nød. På bakgrunn av tidligere tiders feiltrinn, også de i nærmeste fortid, bør alle troende forene sine krefter for å sikre at Gud aldri gjøres til et gissel for menneskelige ambisjoner. Religion må aldri brukes som påskudd for konflikt. Hat, fanatisme og terrorisme krenker Guds navn og vansierer menneskets sanne ansikt."

Så til Armenia

Den 25. september gikk ferden til Armenia, også det en tidligere sovjetrepublikk, men, viktigere i denne sammenheng: verdens eldste kristne land. I år er det 1700 år siden landets "dåp": I 301 lot kong Tiridate seg døpe av munken Gregor, som ettertiden ga tilnavnet Opplyseren. Kongens dåp betød også landets dåp. Etter konsilet i Chalcedon (451) løste landet de kirkelige bånd til Bysants og har siden hatt en egen selvstendig kirke, den armenske apostoliske kirke. Landet har en stor og særpreget kirkelig kulturskatt. Over 90 % av Armenias ca. 3.8 millioner innbyggere tilhører i dag denne kirken, som på verdensbasis teller 7 millioner - ca. 3.6 mil-

ljoner armenere bor i diasporaen; særlig under tyrkernes folkemord på armenerne i 1915 flyktet mange fra landet.

Det er ca. 150.000 katolikker; dertil ca. 50 evangeliske menigheter. I 1996 fant et historisk møte sted mellom pave Johannes Paul II og Karekin I, øverste patriark og "katholikos over alle armenere", hvor man satte strek over gamle læremessige kontroverser.

Da paven ankom hovedstaden Jerevan, grunnlagt i 782 f. Kr., ble han møtt av den nåværende katolikos, Karekin II, som sammen med ni erkebiskoper og biskoper fra den armenske kirke fulgte paven under hans opphold i landet. Under oppholdet bodde paven i Karekin IIs residens i Etchmiadzin utenfor Jerevan, "første gang biskopen av Roma er husgjest og deler daglig liv med en bror som leder en av østens ærefulle kirker", som en takknemlig pave Johannes Paul uttrykte det.

Takknemlig glede over landets lange kristne tradisjon var gjennomgangstema i pavens prekener og taler, men han kom også inn på at det er ti år siden landet erklærte sin uavhengighet. Allerede ved ankomsten oppfordret han "alle, men særlig dem som har offentlig ansvar, til ærlig å tjene det felles beste, ut fra rettferdighet og solidaritet, og fremme alles kår uten å skjele til særinteresser". Det gjelder også fredens sak, globalt og regionalt, sa paven: "Freden må bygges på et solid fundament - på gjensidig respekt, rettferdige samfunnsforhold og storsinnethet fra de sterkes side."

(Kilder: RM, Pélerin Magazine, Zenith)

“Sola gratia” ikke nok

“Det er problemer med den gjensidige forståelse kirkene imellom på grunn av vår historie.” Det fastslo Béla Harmati, ungarsk luthersk biskop, i sin preken under en stortilet festmesse i den katolske Sankt Ansgars Kirke i København i forbindelse med møtet for Den luthersk/romersk-katolske enhetskomisjon nylig. Sammen med kardinal Walter Kaspar er han dialoggruppens for-

Ole Martin Holte ofm.:

18 Brasils hjerte - et personlig reisebrev

I 5 uker reiste jeg rundt i Brasil som representant for den nederlandske ordensprovins av Fransiskanerordenen. Inntrykkene ble mange.

St. Frans av Stigmatiseringen

Caninde', en liten by i nordøst-Brasil. 170 unge fransiskanere fra hele verden samles til kapittel for å snakke om "status quo" og fremtiden for brorskapet.

To kaktusarmer, formet som et kors, er fransiskanernes symbol i dette øde, ørkenpregede området i verdens femte største land.

Området ble valgt med omhu. Her er det varmt, ca. 40 grader celsius, her leveres det i fattigdom, og her leveres ofte fattigdommen med glede.

Ubegripelig og utfordrende for en nordmann!

I midten av byen står den store kirken "São Francisco das Chagas", "St. Frans av Stigmatiseringen", hvor det årlig kommer ca. 800 000 pilegrimmer for å ære den hellige Frans av Assisi. Jeg spør meg selv hvorfor alle disse lastebiler med lasteplan fullpakket av religiøst søkende mennesker kommer hit? Egentlig finnes det ingen "spennende" årsak. Det har ikke skjedd noe under, ingen store åpenbaringer, ingenting spesielt, så hvorfor?

Ole Martin Holte ofm. - er fransiskanerbror og tilknyttet kommuniteten på Vinterbro ved Oslo. Han driver oppsøkende arbeid blant sprøytenar-komane, prostituerte og alkoholikere på gata i Oslo gjennom Fransiskus-hjelpen.

En brasiliansk medbror forteller meg at *"disse fattige dypt troende menneskene har oppdaget St. Frans' lidelse. De har identifisert seg med fattigdommen og lidelsene til den hellige Frans, og de kommer for å solidarisere seg og hente styrke fra hans sårmerker.*

Byen vrimler av små barn og mennesker i alle aldre som bærer en fransiskanskliggende kutte. Disse er "Romeiros". De har gitt et løfte til Gud og til St. Frans, og kommer til kirken for å be, takke og hente styrke til å utføre sitt løfte.

Ikke visste jeg at den fransiskanske familie var så stor! Jeg blir dypt beveget over dette folkets dype tro. Selv føler jeg meg som en "fransiskaner light".

Sex, barn og eldre menn

Jeg har observert henne i nesten tre kvarter. Hun stryker hånden sin lett og lekent over buksa der hvor den eldre mannens penis befinner seg. Hun gjør det som om det var hennes jobb å gjøre det. *Og det er hennes jobb*, selv om hun heter Iracena og er 10 år gammel.

I pausene mellom jobb-øktene sniffer hun lim. Egentlig skulle hun lekt med andre barn, og ikke med eldre menns peniser.

Mitt hjerte gråter når jeg snakker med henne. Hun er et av Brasil 20 millioner gatebarn. Hun har 3 søsken og ingen foreldre.

Vi ler av den rare iskremselgeren der vi sitter sammen på fortauet og lytter til musikken som kastes ut fra gatecaféene. Musikken er det eneste som er gratis for henne.

I dag finnes det direkteflygninger fra Milano (Italia) til Fortaleza (Brasil) hvor jeg nå befinner meg. Sex-reiser. Formalisert og strukturelt misbruk av barn, av Iracena.

Gatebarn blir mer og mer brukt som prostituerte i Brasil. Myndighetenes siste forsøk på å hankes med dette er å lovfeste muligheten for straff i eget hjemland. Blir du tatt i Brasil, kan du bli straffet i Italia. Vel og bra det, men barnet er allerede misbrukt.

Michael Jacksons låt *"Heal the world, make it a better place"* spilles mens jeg tar farvel med min lille søster. Jeg gir også et løfte, som en "Romeiro", at jeg aldri skal gi opp kampen mot misbruk av barn.

MST – Movimiento Sem Terra – De jordløses bevegelse

I staten Rio Grande do Sul har min medbror jobbet med de landløse bøndene i 12 år. På veggen hans henger det et stort krusifiks, et rødt flagg med bilde av Ché Guevara, et bilde av Dom Helder Camara, et annet rødt flagg fra "PT" – "Arbeiderpartiet" i Brasil, og utallige fotografier fra de landløse bøndenes okkupasjoner av jord.

Her er tro og politikk en uløselig enhet. Troen konkretiseres i organisering, med livet som innsats. MST kjemper for "jord, jordreformer og rettferdighet". Bakgrunnen er den ekstremt skjeve jordfordelingen og den ekstremt vanskelige situasjonen til millioner av jordløse familier.

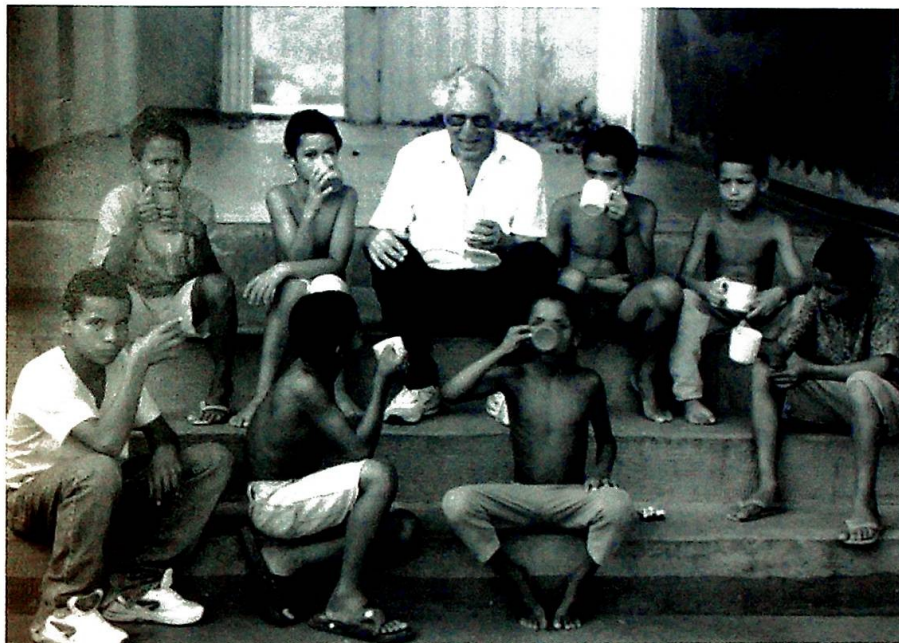
mann. "Nasjonale romersk-katolske og evangeliske lutherske kirker holder fast ved tradisjonelle, forutfattede meninger og fordommer begrunnet i deres historiske syn på hverandre (-) Det er mangel på kjærlighet til å forstå og akseptere de andre," sa biskop Hermati. Men, understreket han, mye "deilig og velsignet" er skjedd siden Det 2. Vatikankonsil åpnet for økumenisk engasjement for katolikker. En viktig milepæl på veien til gjensidig aksept er Felleseerklæ-

ringen om rettferdiggjørelsen som ble "underskrevet for Guds åsyn" den 31. oktober 1999.

"Nøkkelordet for det økumeniske arbeid er 'forsonet mangfold'. Det betyr at ganske visst er det forskjeller i tradisjoner, liturgi, forkynnelse, men vi må søke etter de felles bibelske elementer på vei til forsoning. (-) I lutherske kirker er et en fristelse til å feiltolke det bibelske budskap om 'nåden alene' (sola gratia) som en særskilt brutal kraft,

som forplikter mennesker til å forbli inaktive. Bibelens budskap sier imidlertid at Guds nåde ikke skal erstatte vår vilje.

Den tyske martyr, teologen fra 2. verdenskrig, Dietrich Bonhoeffer, taler om 'den billige nådes' fristelse. 'Den som tror, adlyder, den som adlyder, tror'. Guds frelse er vidtfavende og omfatter tro, anger og fruktene derav. I en disippels liv må forkynnelse og tjeneste være uadskillelige," sa biskop Hermati. KATOLSK ORIENTERING

En nederlandsk fransikaner med gatebarn i Belo Horizonte.
Foto: Ole Martin Holte ofm.

Ca. 1% eier 50% av jorda. MST har sin særegne måte å jobbe på. Først okkuperer de et område, så opprettes MST-leirer (acampamentos). Deretter følger reisingen av telt av sort plastikk, leire eller grovt tømmer. Til slutt organiseres jordbruksproduksjon og skole. Ofte blir de kastet ut av politiet, militæret eller innleide brutale pistoleros (revolvermenn). Men de kommer tilbake, med tro som et sennepsfrø. Som argument for okkupasjonen støtter de seg til en paragraf i den brasilianske grunnloven, som sier at ubrukt land skal komme dem til gode som ingenting har. Til nå er ca. 1300 bønder brutalt drept i disse sammenstøtene.

Disse æres som hellige kvinner og menn.

"Gud vil at den fattige skal leve" er et typisk frigjøringsteologisk utsagn.

Logikken er enkel og utfordrende:

"Vi kan ikke leve uten land/det finnes land som ikke brukes og som eies av de rike storbøndene/hvis Gud vil at vi skal leve, må vi okkupere/slik får vår tro konkrete armer og bein."

Slik praktiseres frigjøringsteologien. Min medbror er stolt da han viser meg det teologiske seminaret i den lille landsbyen. 4 unge sønner fra de 150 MST-familiene, som nå har fått eget land etter 4 års okkupa-

sjon, vil nå bli fransiskanere. Han ser det som en frukt av deres solidaritet med de fattige. Her snakker de mer om "den fattige kirke" enn om "å gjøre noe for de fattige". Kirken er realisert i disse bøndenes kamp for rettferdighet.

Søppelsamlerne

Tidlig på morgenen går de ut. Etter seg trekker de kjempekjerrer med to hjul. Etter et par timer er kjerren full av søppelsekker som de har plukket opp fra veikanten i byen Belo Horizonte.

Jeg møter dem på et område som er 20 m. bredt og ca. 600 m. langt. Her bor 15 familier som lever av å samle søppel. På den ene siden ligger jernbanelinjen og på den andre siden en 6 felts motorvei. Husene består av treplanker, kartong og plastikk.

Jeg blir presentert for Anita og Mauricio. De har bodd her i 5 år. Mens vi prater, åpner Mauricio dagens første søppelsekk med bare fingre.

Rundt bordet foran seg har han 7 forskjellige sekker: til hvitt papir, sort papir, flasker, metall, gjennom-siktig plastikk, farget plastikk, og en sekk for bløte slimete æsj-bæsj avfall. Jeg svelger unna for å skjule at jeg holder på å brette meg. Lukten er ikke til å holde ut.

"Vi jobber slik 10-12 timer om dagen sier han," med en verdighet og stolthet man sjelden ser hos mennesker. "Vi sorterer søppel for kommunen og får penger pr. kilo søppel." Jeg prøver å si noe lurt om at jeg synes det er flott, samtidig som jeg ikke helt vet hva jeg synes. Dette er så rått, så brutalt annerle-

PAVEN:

Sjelesorg også overfor samboere

Den kirkelige omsorg og sjelesorg skal også omfatte ugifte, samboende par og deres familier, sier pave Johannes Paul II. I en tale til biskoper fra Uruguay sa han at den naturlige og religiøse forståelse av ekteskapet er avtagende i dagens verden, og at dette har konsekvenser for den enkelte og for samfunnet. Derfor er det viktig for kirken å ha alle

familier for øye, og ikke bare de familiene hvor en ekteskapelige kjærlighet er grunnlag for samlivet.

Det må utformes omsorg og sjelesorg for dem som ikke kjenner til den sanne oppfatning av den ekteskapelige kjærlighet, og denne sjelesorgen må anse det faktiske samliv som et familieliv, sa paven.

KNA/KATOLSK ORIENTERING

THAILAND:

Aids hyppigste dødsårsak

I Thailand er aids den hyppigste dødsårsak, foran hjertesykdommer, kreft og dødsulykker. Det viser statistikker fremlagt av den thailandske regjeringen. Man anslår at ca. én million av landets totalt seksti millioner innbyggere er infisert av det dødelige viruset, skriver Christ in der Gegenwart.

des enn kildesorterings-sentralen på Vinterbro-senteret i Ås kommune.

Et par dager senere går jeg igjen på besøk og blir bedt spontant på middag. Først drikker vi kaffe mens vi ser slutten av en fotballkamp på TV-en, som henter sin strøm på anarkistisk vis fra strømledningen som går over huset deres. Deretter får jeg bønner, ris, spaghetti og kjøtt. Kjøttet tør jeg ikke spise.

Vi prater om forskjellen mellom Norge og Brasil. Jeg forteller at det finnes mye ensomhet i Norge. At mange eldre mennesker har lite nettverk. De nikker og sier at de har hørt at det er slik i Europa.

De forteller meg at de har okkupert med andre fattige en stor boligblokk som står tom i byen. De håper at de som MST vil kunne vinne rettssaken og få et bedre sted å bo. Før jeg tar avskjed, utveksler vi adresser, og jeg lover å sende et kort fra Norge.

Vel tilbake i klosteret i Belo Horizonte setter jeg meg ned for å skrive opp mine tanker og følelser.....

....og det skal bli sommer og det skal bli vinter,

og så kommer de....

gående

på rød løper

de som kommer er fattige, sønderknuste, misbrukte, marginaliserte,

prostituerte, alkoholikere, gatebarn og alle deres venner...

og de går....inn i himmelen...

hvor de tas imot med jubel og glede

broderlig hilsen

Ole Martin Holte ofm.

Fra "Katolsk salmebok":

Noen må våke

Noen må våke i verdens natt,
noen må tro i mørket,
noen må være de svakes bror,
Gud la din vilje skje på jord!
Hjelp oss å følge ditt bud!

Noen må bære en annens nød,
noen må vise mildhet,
noen må kjempe for andres rett,
Gud la ditt rikes tegn bli sett!
Hjelp oss å følge ditt bud!

Herre, du våker i verdens natt,
herre, du bor i mørket,
Herre, du viser oss Kristi dag!
Selv under livets tyngste slag
er vi hos deg, vår Gud.
Amen, amen.

Svein Ellingsen 1975

Vold mot en god sak

Husker vi G8-møtet i slutten av mai? Vold og herjinger er vel bildet som sitter igjen, om det ikke er slettet av terrorhandlingene nylig i New York og Washington. Patrick Nicholson, pressetalsmann og kampanjeleder i Cafod, engelske katolikkers hjelpeorganisasjon, var en av de ca. 300.000 fredelige demonstrantene som var i Genova for å presse på for tiltak som monner for verdens fattigste. "Det er volden, utført av anarkister og andre bråkmakere, som får de store overskriftene, ikke verdens fattige," skriver Nicholson i ettertid. Hvor er vei videre for demonstranter og G8?

I artikler både i The Tablet (28/7) og Catholic Herald gir Nicholson et rystende bilde av herjingene til de svartkledte "anarkistiske kjernegruppene", som var kommet ene og alene for å ødelegge. Før det hele brøt løs, hadde de bl.a. brudt opp fortauer, revet ned jernstakitter og veltet gatelykter slik at de hadde "våpnene" klare.

Razzia ved midnattstider

Men også politiet må tåle heftig kritikk: Politistyrker med jernhånd mistet oversikten og klubbet ned for fote uten personsanseelse. "Det var ondskapsfullt og blodig," skriver Nicholson. Han forteller også om politirazzia nattetider mot hovedkvarteret til GSF, Genovas Sosiale Forum, som stod for fredelige demonstrasjoner. "Over femti personer ble såret og måtte på sykehus da politiet slo til midt på natten i skolebygningen som tjente som sovesal, og mange måtte fraktes ut på båre i sine blodige soveposser," skriver Nicholson.

Nærmere hundre ble arrestert. Jurister ble imidlertid nektet adgang til skolen, og da politiet dro sin vei, "var det blodpøler på gulvet og blodflekker oppetter veggene", ifølge Nicholson. Politiet hevder de samlet bevis for at GFS var implisert i volden, mens GSF sier politiet ødela materiale som GFS hadde samlet nettopp for bevise politiets brutale fremferd, som toppet seg da en demonstrant ble skutt av politiet på gaten.

Nicholson er ikke alene om sin kritikk av politiet: Blant de mange som har reist krav om rettslig etterforskning etter Genova-møtet, er Italias katolske biskoper med Genovas erkebiskop, kardinal Dionigo Tettamanzi i spissen. Det italienske parlamen-

tet har nedsatt en kommisjon som skal etterforske volden - på begge sider. Det hører med til bildet at det har vært ymtet om en viss 'forståelse' mellom politiet og visse av bråkmakerne, nærmere bestemt tysktalende fascistgrupper. Med andre ord: at noe av volden var 'plantet' for å gi politiet påskudd til å gå hardt frem mot demonstrantene.

Kristen tro og sosialt ansvar

"Troen tillater ikke kristne å være indifferente overfor viktige spørsmål som globalisering og rettferdighet. Troen presser oss til å utfordre de ansvarlige innen politikk og økonomi til å la seg motivere av det som kommer alle jordens mennesker til gode, ut fra absolutte krav til rettferd og fred." Slik ordla pave Johannes Paul II seg før Genova-møtet. Og det var en slik innstilling som hadde fått ca. 500 Cafod-støttespiller, mange av dem unge mennesker med bl.a. biskop Patrick O'Donoghue i spissen, til å dra til Genova. Men den økende volden og herjingene i gatene gjorde at Cafod, for ikke å bringe sine folk i fare og for å unngå enhver mulig kobling med anarkistene, i ellefte time trakk seg fra den store protestmarsjen mot U-landsgjelden.

"Volden gjorde at våre folk ikke fikk brukt sin demokratiske rett til å si sin mening. Vi var der for å representere de mange millioner fattige som ikke har noen stemme," skriver Nicholson. Og Cafod gjorde rett i ikke å delta i marsjen, "for da rundt 2000 av 'den hårde kjerne' brøt ut av den ellers fredelige protestmarsjen og gikk løs på politiet, ble Genova igjen stedet for voldsomme gateslag og tåregass." Cafods folk samlet seg i stedet til bønn i St. Anto-

nus-kirken; etterpå stilte man ute på gaten under et stort "Drop the Debt"-banner. Appeller skiftet med stillhet og bønn. "Kristus korsfestes den dag i dag i de fattiges lidelse," sa Cafod-leder Julian Filochowski, med et stort veggmaleri av korsfestelsen som bakgrunn. "En av naglene er gjeldsbyrden. Det er vår plikt som kristne å søke å trekke ut den naglen."

Hva nå, G8?

Volden tok luven fra det hele, slik at de egentlige spørsmålene ikke kom på dagsordenen, skriver Nicholson. Verken han eller Cafods folk er særlig imponert over de tiltak og vedtak G8-møtet munnet ut i: Enkelte gode takter til tross, "de fattigste landene bruker fremdeles mer på nedbetaling av gjeld til verdens rikeste land enn de bruker på helsetiltak og utdanning," var Cafod-leder Julian Filochowskis kommentar. Dessuten: Kun en brøkdel av de 100 milliardene Köln-møtet for to år siden lovt i gjeldsreduksjon, er blitt brukt.

Genoa representerer et vendepunkt, skriver Nicholson. Det som trengs nå er at regjeringer, politi, media og fredelige sivile grupperinger tar seg tid til å tenke over fremtiden for slike toppmøter. Men også de som organiserer kampanjene må tenke gjennom hvordan protester skal planlegges og gjennomføres. "Det er ikke tale om å legge påkrevde og rettferdige anliggender på hyllen, men det er ikke til å komme forbi at vi, dersom volden fortsetter, må se oss om etter nye måter å fremme vårt budskap på," skriver Nicholson.

Men også G8 regjeringene har sitt å svare for. Dersom de fortsatt ønsker å stå for globalt lederskap, har de et enormt ansvar: De må lytte til de fattige. Hendelsene i Genova må føre til ettertanke hos lederne for verdens demokratiske land. Riktignok fant det sted et kort møte mellom G8-lederne og ledere fra den tredje verden, og slett-gjelden-folkene ble til sist innvilget et kort foretrede i Genova. "Neste gang - Canada har sagt seg villig til å arrangere neste G8 langt oppi fjellene et sted! - må slike sammenkomster bli en del av opplegget, og ikke som nå noe som plusses på i siste liten; mange mener at det faktisk var volden som førte til at man i det hele tatt fikk 'foretrede' i Genova," avslutter Nicholson.

Pavens bønneintensjoner i november:

At hellige og forbilledlige mennesker må hjelpe oss til modig å forkynne det glade budskap om Guds rike.

At kristne må bidra til å gjøre massemediene til redskap for forkynnelse av evangeliet.

Vennligst meld adresseforandring

til

St. Olavs ekspedisjon,
Akersvn. 5, 0177 Oslo
Tlf.: 23 21 95 00

Liturgisk kalender

NOVEMBER

- Tor 1 Rom 8,31b-39; Luk 13,31-35
 Fre 2 Alle sjelers dag - 2 Makk 12,43-46; Rom 8,31-35.37-39; Joh 14,1-6 - eller Visd 3,1-9; Rom 6,3-9; Matt 25,31-46 - eller Jes 25,6.7-9; 1 Kor 15,20-24.25-28 eller Rom 5,5-11; Joh 11,17-27 eller Matt 11,25-30
 Lør 3 (Den hellige Martin av Porres) Rom 11,1-2a.11-12.25-29; Luk 14,1.7-11
 SØN 4 **ALLEHELGENSDAG** - Åp 7,2-4.9-14; 1 Joh 3,1-3; Matt 5,1-12a
 Tidebønn for uke 3
 Man 5 Rom 11,29-36; Luk 14,12-14
 Tir 6 Rom 12,5-16a; Luk 14,15-24
 Ons 7 Rom 13,8-10; Luk 14,25-33
 Tor 8 Rom 14,7-12; Luk 15,1-10
 Fre 9 **VIGSELSFEST FOR LATERANBASILIKAEN** - Esek 47,1-2.8-9.12 eller 1 Kor 3,9c-11.16-17; Joh 2,13-22
 Lør 10 Den hellige Leo den Store. Rom 6,3-9.16.22-27; Luk 16,9-15
 Tidebønn for uke 4
 SØN 11 **32. SØNDAG I DET ALMINNELIGE KIRKEÅR**. 2 Makk 7,1-2.9-14; 2 Tess 2,16-3,5; Luk 20,27-38 (eller 27.34-38)
 Man 12 Den hellige Josafat. Visd 1,1-7; Luk 17,1-6
 Tir 13 Visd 2,23-3,9; Luk 17,7-10
 Ons 14 Visd 6,1-11; Luk 17,11-19
 Tor 15 (Den hellige Albert den Store) Visd 7,22-8,1; Luk 17,20-25
 Fre 16 (Den hellige Margrete av Skottland) (Den hellige Gjertrud) Visd 13,1-9; Luk 17,26-37
 Lør 17 Elisabeth av Ungarn. Visd 18,14-16.19,6-9; Luk 18,1-8
 Tidebønn for uke 1
 SØN 18 **33. SØNDAG I DET ALMINNELIGE KIRKEÅR** - Mal 3,1-2a; 2 Tess 3,7-12; Luk 21,5-19
 Man 19 1 Makk 1,10-15.41-43.54-57.62-64; Luk 18,35-43
 Tir 20 2 Makk 6,18-31; Luk 19,1-10
 Ons 21 Jomfru Marias fremstilling i

- Templet. Sak 2,14-17; Matt 12,46-50
 Tor 22 Den hellige Cecilia. (valgfrie minnedagslesninger) 1 Makk 2,15-29; Luk 19,41-44
 Fre 23 (Den hellige Clemens I) (Den hellige Columban) 1 Makk 4,36-37.52-59; Luk 19,45-48
 Lør 24 Den hellige Andreas Dung-Lac og hans ledsagere. 1 Makk 6,1-13; Luk 20,27-40
 Tidebønn for uke 2
 SØN 25 **KRISTI KONGEFEST** - 2 Sam 5,1-3; Kol 1,12-20; Luk 23,35-43
 Man 26 Dan 1,1-6.8-20; Luk 21,1-4
 Tir 27 Dan 2,31-45; Luk 21,5-11
 Ons 28 Dan 5,1-6.13-14.16-17.23-28; Luk 21,12-19
 Tor 29 Dan 6,12-28; Luk 21,20-28
 Fre 30 **DEN HELLIGE ANDREAS** - Rom 10,9-18; Matt 4,18-22

DESEMBER

- Lør 1 Dan 7,15-27; Luk 21,34-36
 Nytt kirkeår 2001-2002, år A II.
 Tidebønn for uke 1
 SØN 2 **1. SØNDAG I ADVENT** - Jes 2,1-5; Rom 13,11-14; Matt 24,37-44
 Man 3 Den hellige Frans Xavier. Jes 2,1-5; Matt 8,5-11
 Tir 4 (Den hellige Johannes av Damaskus) Jes 11,1-10; Luk 21-24

- Ons 5 Jes 25,6-10; Matt 15,29-37
 Tor 6 (Den hellige Nikolas av Myra) (valgfrie minnedagslesninger) Jes 26,1-6; Matt 7,21.24-27
 Fre 7 Den hellige Ambrosius. Jes 29,17-24; Matt 9,27-31. I Oslo bispedømme: Årsdag for bispevigsel.
 Lør 8 **JOMFRU MARIAS UPLETTEDE UNNFANGELSE** - 1 Mos 3,9-15.20; Ef 1,3-6.11-12; Luk 5,26-38
 Tidebønn for uke 2
 SØN 9 **2. SØNDAG I ADVENT** - Jes 11,1-10; Rom 15,4-9; Matt 3,1-12
 Man 10 Jes 35,1-10; Luk 5,17-26
 Tir 11 (Den hellige Damasus I) Jes 40,1-11; Matt 18,12-14.
 Ons 12 (Den hellige Johanna Fransiska de Chantal) Jes 40,25-31; Matt 11,28-30
 Tor 13 'Den hellige Lucia. (valgfrie minnedagslesninger) Jes 41,13-20; Matt 11,11-15
 Fre 14 Den hellige Johannes av korset. (valgfrie minnedagslesninger) Jes 48,17-19; Matt 11,16-19
 Lør 15 Sir 48,1-4.9-11; Matt 17,10-13
 Tidebønn for uke 3
 SØN 16 **3. SØNDAG I ADVENT** - Jes 35,1-6a.10; Jak 5,7-10; Matt 11,2-11
 Man 17 1 Mos 49,2.8-10; Matt 1,1-17
 Tir 18 Jer 23,5-8; Matt 1,18-24

Pavens bønneintensjoner i desember:

At vi kristne må frigjøre oss fra kulturelle bindinger som gjør at vi taper andres verdighet og rettigheter av syne.

At evangeliets verdier og kristen humanisme må opplyse Asias kulturer.

Neste nummer utgis 18. desember 2001. Signerte artikler står for forfatterens egen regning.

Redaksjon:
Unni Klepper Joynt
(ansvarshavende redaktør)
Olav Egil Aune
May-Lisbeth Myrhaug
Brynjulv Norheim

Faste medarbeidere:
Bernt Eidsvig
Liv Greni
Gunnel Vallquist

ISSN 0802-6726

Akersveien 16, 0177 Oslo
Redaksjon: Tlf. 23 21 95 48 - Fax: 23 21 92 43
Ekspedisjon: Tlf. 23 21 95 00
Årsabonnement (Norge): kr. 220,-
Øvrige europeiske land: kr. 230,-
Andre verdensdeler: kr. 240,-
Annonser 19 dager før utgivelsesdagen.
Bankgiro 6022.20.13073.

**St.
OLAV**

BOKHANDEL A.S.

AKERSVEIEN 14, 0177 OSLO

TLF: 23 21 95 55, FAKS: 22 36 02 63

E-post: bokhandel@katolsk.no

**NÅ ER DET JUL IGJEN, I HVERT FALL ER VI I FERD
MED Å PAKKE UT VARENE.**

*

**FINN FRAM DIN KRYBBE OG KOMPLETTER. HUSK:
UTVALGET ER STØRST I BEGYNNELSEN AV NOVEMBER.**

*

**MANGE FINE ADVENTSSTAKER ANKOMMER! ULIKE
PRISKLASSER!**

NYTT FRA BOKHYLLEN:

**WILFRID STINISSEN: "Natten er mitt lys "
Nå i nyopptrykk! St. Olav Forlag: Ib. Kr. 200,-**

*

**KJELL ARILD POLLESTAD: "Kirkeliv i nord før
Svartedauden." Biskop Laurentius` saga.**

Cappelen. Ib. Kr. 279,-

*

**"REGNBUEN ER EN BRO". Dikt om livets slutt.
Personlig utvalg av Larsa Andreas Larssen.
Pantagruel Forlag. Ib. Kr. 200,-**

Porto betalt
ved innleveringen
P.P.
Norge/Norvège

Blikk
på tiden

Under pari

Aksjemarkedet raser og har så gjort en tid. Nedgangen var, såvidt vi har kunnet observere, allerede i gang før terrorhandlingene på Manhattan nylig, men grusomhetene har satt fart i sakene, for å si det kynisk. Aksjemarkedet - eller rettere, *ikke minst* aksjemarkedet - er skjøre greier. Særlig føles det slik når det går gale veien, har vi forstått. Oppturer er langt greiere.

Skiløpere vil forøvrig si at det forholder seg motsatt, at nedover er rene moroa, men det er en annen sak. Det er aksjer denne gang.

Et følsomt emne? Vi våger likevel. Og griper raskt (les: etter adskillig søken i vårt vidløftige arkiv) et noe gulnet utklipp et stykke nede i bunnen. Det er fra stødige "Frankfurter Allgemeine" (FAZ), klippet da markedet begynte å sige i våres og nøkternheten satte inn. Et utklipp om "børsmoral" med referanser til (og det var her vi vaket i lesestolen!) den store katolske sosialøkonom og jesuitt Oswald von Nell-Breuning, mannen bak bl.a. den skjellsettende pavelege sosialencyklika *Quadragesimo anno* fra 1931.

Hvor moralsk er børns og aksjespekulasjon? spurte Nell-Breuning, ifølge FAZ, i sin doktoravhandling, som i disse dager runder vel sytti år, (selv døde han for noen år siden, over de hundre). Allerede ved ordet spekulasjon skiller åndene seg. For, som Nell-Breuning påpeker, det finnes ingen entydig definisjon av begrepet. Er spekulasjon, for å låne en defini-

sjon utarbeidet "dengang da" av den tyske Börsen-Enquete-Kommision, "en positiv åndelig beskjefteigelse som ut fra fortidige erfaringer og fra observasjoner her og nå trekker slutninger hva fremtiden angår, og som, på grunnlag av slike slutninger, foretar handlinger med det for øye å oppnå en formuesfordel?"

Heng med, det blir verre!

For kanskje lar spekulasjonens vesen seg best fatte om man anvender moralske kategorier og plasserer spekulasjon i klasse med spillesyke og den moralsk betente streben etter å krafse til seg vinning uten arbeidsinnsats?

Jo, bekrefter Nell-Breuning, uhemmet privat profittbegjær er høyst krittikverdig. "Denne abstrakte og absolutte profittstreben er prinsipielt bunn- og tøylesløs, prinsipielt antiøkonomisk, asosial, egoistisk. Om den også er selve den kapitalistiske synd med stor S, skal være usagt; men en synd er den, og dens navn er havepsyke, en av hovedsyndene."

Og dog alligevel, som det heter noen timer sør for Færder Fyr: En viss innrømmelse er der fra Nell-Breuning til det realistisk-pragmatiske. For den som ikke i utgangspunktet avviser markedskreftenes frie spill, er en ikke-kriminell spekulat-

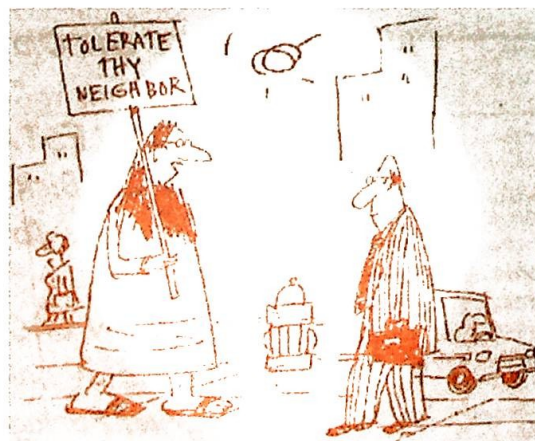
sjon en vanlig, ja, nærmest nødvendig ting, sier han. Et slags "legalt fribytteri som legitim geskjeft", et vågestykke som virker forlokkende på økonomisk aktive mennesker, og som så absolutt kan ha nyttevirkninger for samfunnet forøvrig. Som for eksempel når velanbragt risikokapital gir uttelling i form av nye forretningsforetagender, nye arbeidsplasser, forskningsfremskritt. At forskning og fremskritt i våre Dolly-tider - sauekloningen fyller fem i år, om den ennå er i live! - er mer betente størrelser enn de var for doktoranden Nell-Breuning, lar vi velvilligst ligge i denne sammenheng.

Fra risikokapital til det Nell-Breuning kaller "publikumsspekulasjon", altså den uhemmet egennyttige skjelen til egen fordel: Den er nemlig noe helt annet! Den, sier vår jesuitt, "er et sosialøkonomisk skadelig, privatøkonomisk farlig lykkespill og derfor under alle omstendigheter å fordømme."

Som Alf Prøysen sa: "Det var dengong det og itte nå". Eller?

Et avsluttende smil i disse tider da det kristne bud om å elske sine fiender kan synes ekstra tyngende og over evne. Mangt ligger for tiden litt under pari.

Observatoria

"Jeg er pragmatiker."